

Türkiye’deki Üniversitelerde Dinler Tarihi Alanında 2021 Yılında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

*Postgraduate Theses in the History of Religions at Universities
in Türkiye in 2021*

Ayşe Selvi

Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Uludağ Ü.

ayse selvi812@gmail.com & <https://orcid.org/0000-0003-3136-9102>

Makale Türü Article Type	Araştırma Notu Research Note
Geliř Tarihi Date Received	26.12.2022
Kabul Tarihi Date Accepted	12.01.2023
Yayın Tarihi Date Published	15.01.2023
Atf Citation	Ayşe Selvi. “Türkiye’deki Üniversitelerde Dinler Tarihi Alanında 2021 Yılında Yapılan Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri”. <i>Oksident</i> 4/2 (2022): 235-341.
İntihal Plagiarism	Bu makale, <i>Turnitin</i> yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir. This article was scanned by <i>Turnitin</i> , and no plagiarism was detected.
Doi	https://doi.org/10.51490/oksident.1224739

Öz

Yeryüzünde var olan bütün dinleri inceleme konusu yapan Dinler Tarihi alanında Türkiye'de son yıllarda yapılan çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Bu minvalde Türkiye'de Dinler Tarihi'nin seyrini konu eden, gelinen noktayı sayısal ve tematik açıdan inceleyip analiz eden çalışmalara ihtiyaç duyulmakta ve uzman akademisyenler tarafından bazı yayınlar yapılmaktadır. Bu çalışma da Türkiye üniversitelerinde Dinler Tarihi alanında yapılmış olan lisansüstü tezlere dair üniversiteler bazında sayısal, tematik birtakım veriler ve kısa değerlendirmeler sunma amacını taşımaktadır. Dinler Tarihi alanındaki tez çalışmalarının geçmişten günümüze sayıca fazlalığı ve çeşitliliği dolayısıyla bu çalışma yalnızca 2021 yılında tamamlanan tezlerle sınırlandırılmıştır. Sosyal Bilimlere ait nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerine, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi'nin internet sayfasında yer alan açık ve izinli lisansüstü tezler taranarak ulaşılmıştır. Bu kapsamda ilgili kriterleri karşılayan toplamda 57 lisansüstü tez tespit edilerek çalışmanın veri seti oluşturulmuştur. Çalışma içerisinde bu tezler tematik kategoriler altında tam künyeleri ve Türkçe-İngilizce kısa özetleri listelenerek sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Hıristiyanlık, Yahudilik, Mukayeseli Çalışma, Yeni Dini Hareketler, Hinduizm, Budizm, Yükseköğretim Kurulu (YÖK).

Abstract

The number of studies on the History of Religions conducted in Turkey has been increasing in recent years. Therefore, there is a need for studies that examine the progression of the History of Religions in Turkey numerically and thematically. Some studies on this subject have been conducted so far. This study aims to present numerical ratios, thematic data, and brief evaluations of postgraduate theses in the field of the History of Religions in Turkish universities. This study is limited to theses completed in 2021 due to the abundance and diversity of theses in the History of Religions from the past to the present. It was carried out using document analysis, one of the qualitative research methods used in the Social Sciences. The research data were obtained by scanning postgraduate theses on the Council of Higher Education (YÖK) National Thesis Center website. Fifty-seven theses met the relevant criteria, and the data set was created. The study presents these theses under thematic categories by listing their full details and Turkish-English short summaries.

Key Words: History of Religions, Christianity, Judaism, Comparative Religion, New Religious Movements, Hinduism, Buddhism, Council of Higher Education.

Akademik çalışmalarda literatürün takibi ve değerlendirilmesi önem arz eder. Dinler Tarihi alanında Türkiye'deki birikimi ortaya koymaya çalışan çalışmalar daha önce de yapılmıştır.¹ Bu çalışma dinler tarihi alanında Türkiye'deki üniversitelerde sadece 2021 yılında yapılan lisansüstü tezlere odaklanmaktadır.

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanında² yapılan araştırma esnasında Detaylı Tarama sekmesinde Bilim Dalı olarak 'Dinler Tarihi Bilim Dalı' tercihi yapılmış; tez durumu sekmesinde 'onaylandı' seçeneği, yıl sekmesinde de '2021' tercihi yapılarak 1650 kayda ulaşılmıştır. Fakat bu çalışmaların tamamı Dinler Tarihi alanında değildir. Konu kısmına "din=religion" anahtar kelimeleri eklendiğinden Din Felsefesi, Din Sosyolojisi gibi alanlara ait tezler de aynı kayıta listelenmiştir. Bundan dolayı kayıtlar tek tek incelenerek, Dinler tarihi alanında yapılmış çalışmalar tespit edilmiş ve listelenmiştir. Detaylı Tarama sonucunda bütün verilere ulaşıp ulaşılmadığı endişesi ile Gelişmiş Tarama sekmesi de kullanılmıştır. Detaylı tarama ile tespit edilemeyen bazı verilere (yirmi yedi tez) Ge-

¹ Konuya dair bazı çalışmalar için bk. Abdurrahman Küçük, "Türkiye'de Dinler Tarihi Sahasında Yapılacak Çalışmalar Üzerine Düşünceler" (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun İlim Yayıma ve Eğitim Vakfı, 1992), 109-116; Abdurrahman Küçük, "Tanzimattan Günümüze Türkiye'de Dinler Tarihi", *Dinler Tarihi Araştırmaları VII* (Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, t.y.), 333-364; Ahmet Hikmet Eroğlu, "Lisans Düzeyinde Verilen Dinler Tarihi Dersleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Dinler Tarihi Anabilim Dalları Koordinasyon Toplantısı (11-12 Mayıs)*, 2018; Mustafa Erdem, "Türkiye'de Dinler Tarihi Sahasında Yapılmış Lisansüstü Tezler Üzerine Düşünceler" (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun İlim Yayıma ve Eğitim Vakfı, 1992), 83-95; Cengiz Batuk, "Türkiye'de Dinler Tarihi Çalışmalarının Tarihsel Seyri", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9/1 (2009): 71-97; Mahmut Aydın, "Lisansüstü Düzeyde Verilen Dinler Tarihi Dersleri/Tezleri Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Dinler Tarihi Anabilim Dalları Koordinasyon Toplantısı (11-12 Mayıs)*, 2018; Galip Atasagun, "Türkiye'de Dinler Tarihi Çalışmaları", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/20 (2005): 203-248; Galip Atasagun, *Dinler Tarihi Bibliyografya Denemesi (1923-2004)* (Konya: Damla Ofset Matbaacılık, 2005); Hikmet Tanyu, "Türkiye'de Dinler Tarihinin Tarihçesi", *Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (1960): 109-124; Ünsal Bozkurt, *Osmanlı Devletinin Son Dönemlerinde Yapılan Dinler Tarihi Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003); Bünyamin Akın, *Dinler Tarihi Alanında 2000-2010 Yılları Arasında Yapılan Akademik Çalışmalar* (Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014); Bilal Gökçür, *Türkiye'de Dinler Tarihi Sahasında Yapılan Çalışmalar* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993); Fırat Işık, *Cumhuriyetten Günümüze Akademisyen Dinler Tarihcilerinin Biyografisi* (Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014).

² "Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı", *Ulusal Tez Merkezi*, erişim: 10.01.2023, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.

lişmiş tarama sekmesi ile ulaşılmıştır. Veri tabanında gerçekleştirilen bu araştırma neticesinde, 2021 yılında Dinler Tarihi alanında elli yedi lisansüstü tez çalışmasının yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'deki İlahiyat alanında yapılan lisansüstü tezleri kataloglayan İSAM veri tabanında, Yöktez'de tespit edilen elli yedi lisansüstü tez çalışmasından yalnızca on birinin listelendiği görülmüştür. Bu taramalar 01.11.2022-10.01.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

2021 yılında Türkiye'de tamamlanan elli yedi lisansüstü tez çalışmasından kırk üçü yüksek lisans, on dördü doktora tezidir. 2021'de bünyesinde dinler tarihi alanında tez tamamlanan üniversite sayısı yirmi ikidir. Üniversitelerin yüksek lisans ve doktora tez dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Üniversite	Yüksek Lisans	Doktora
19 Mayıs Ü.	2	1
9 Eylül Ü.	1	-
Akdeniz Ü.	2	-
Ankara Sosyal Bilimler Ü.	1	-
Ankara Ü.	5	2
Bursa Uludağ Ü.	4	2
Çanakkale On Sekiz Mart Ü.	1	-
Çukurova Ü.	2	-
Erciyes Ü.	1	-
Erzincan Binali Yıldırım Ü.	1	-
Fırat Ü.	6	1
Iğdır Ü.	2	-
İbn Haldun Ü.	1	-
İstanbul Ü.	2	4
Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.	1	-
Marmara Ü.	2	1
Necmettin Erbakan Ü.	4	-
Sakarya Ü.	1	2
Sivas Cumhuriyet Ü.	-	1
Süleyman Demirel Ü.	1	-
Trabzon Ü.	1	-
Uşak Ü.	2	-
Toplam	43	14

Konular açısından incelendiğinde, Yahudilik alanında dördü doktora, dördü yüksek lisans tezi olmak üzere sekiz tez çalışması; Hıristiyanlık alanında ise on üçü yüksek lisans, yedisi doktora olmak üzere yirmi tez çalışması yapıldığı tespit edilmiştir. Doğu dinlerinden Budizm'den üç, Hinduizm ve Sihizm'den birer tez yapılmış ve bu çalışmaların her birinin yüksek lisans tezi olduğu görülmüştür. Yeni Dinî Hareketlerle ilgili dört yüksek lisans tezi yapılmıştır. Mitraizm hakkında iki doktora tezi, Dinî Azınlıklar ve Paganizm hakkında da birer yüksek lisans tezi tamamlanmıştır. Sekiz yüksek lisans tezi mukayeseli çalışma olarak yapılmıştır. Bölgesel çalışmalar başlığı altında dört yüksek lisans tezi bulunmakta, bu kategori içerisinde herhangi bir doktora tez çalışması yer almamaktadır. Tanrıça kültleri hakkında biri yüksek lisans diğeri doktora olmak üzere iki tez çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmaların dışında Mitoloji alanında ve Din Bilimcilerine ilişkin birer adet yüksek lisans tez çalışmasının yapıldığı tespit edilmiştir.

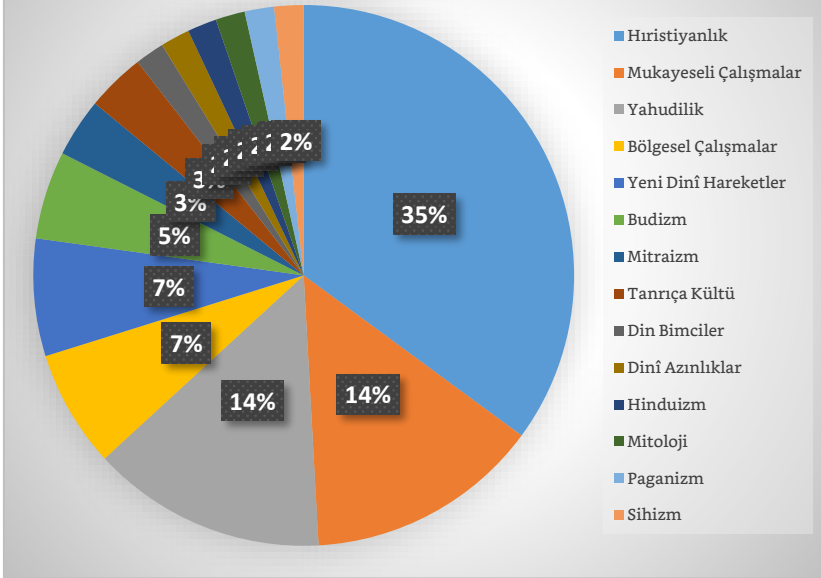
İncelenen çalışmalarda yazarların cinsiyet dağılımına bakıldığında, yirmi sekiz yüksek lisans ve iki doktora tez çalışmasının kadın öğrencilere ait olduğu görülmüştür. Bu minvalde toplamda otuz tezin kadın öğrenciler tarafından tamamlandığı, geri kalan yirmi yedi tez çalışmasının ise on ikisi doktora, on beşi yüksek lisans tezi olmak üzere erkek öğrencilere ait olduğu tespit edilmiştir.

Dinler Tarihi alanında diğeri üniversitelere kıyasla en fazla tez çalışmasının Ankara (beş yüksek lisans beş, iki doktora) ve Fırat Üniversitesilerinde (altı yüksek lisans, bir doktora) tamamlandığı görülmüştür. Danışmanların çalıştırdığı tez sayılarına bakıldığında ise, 2021 yılında dört teze danışmanlık yapan Prof. Dr. Şinasi Gündüz Dinler Tarihi alanında en çok tez danışmanlığı yapan öğretim üyesi olmuştur.

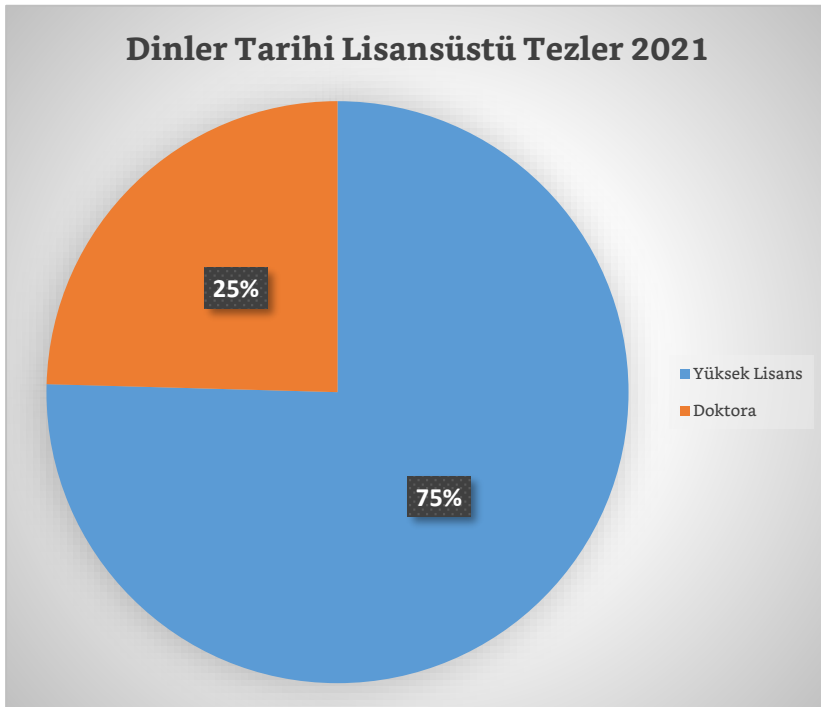
Yüksek lisans tezleri ortalama 90-180 sayfa aralığındadır. Doktora tezlerinde ise sayfa aralıkları oldukça değişkendir ve bu yüzden ortalama bir sayfa sayısı belirtmek güçleşmektedir. Sayfa aralığı en az olan tez 191, en hacimli tez ise 680 sayfadan oluşmaktadır.

Akademik çalışma yapan ve akademik tezlerin danışmanları olan çok kıymetli hocalarımızın her birine emekleri için teşekkür eder ve başarılarının devamını dileriz. 2021 yılında tamamlanmış tezlerle sınırlandırılan ve bu tezleri bütüncül bir şekilde görme imkanı sunmaya gayret eden bu çalışmanın, Dinler Tarihi alanında yapılacak çalışmalara ışık tutmasını temenni ederiz.

Dinler Tarihi Lisansüstü Tezler 2021

Dinler Tarihi Lisansüstü Tezler 2021

Hristiyanlık

İngiltere'nin Protestanlaşma Sürecinde Etkili Olan Faktörler

Factors Affecting the Protestantization Process of England

Abdulkadir Parlak, Prof. Dr. Mustafa Ünal, Erciyes Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 134.

Özet:

Bu çalışmanın temel amacı; 1534 yılında papalık ile bağlarını koparan İngiltere'nin bu aşamaya gelmesinde etkili olan faktörlerin neler olduğunun ortaya konulmasıdır. Kral VIII. Henry'nin kendisine erkek çocuk veremeyen eşi Catherina'dan boşanma talebinin kilise kuralları gereği reddedilmesi üzerine İngiltere'nin papalıktan ayrılıp reformu kabul etmesi bilinen bir durumdur. Fakat bu olay reformun gerçekleştiren sebepten ziyade bardağı taşıran son damla olmuştur. Çünkü İngiltere XIII. yüzyılın başlarından itibaren papalık ile bir takım sorunlar yaşamıştır. Bu sorunların birleştiği temel noktanın İngiltere'de papalığın mı yoksa krallığın mı otoritesinin hakim olacağı problemi olduğu görülmüştür. Papalık dini gücünü kullanarak tüm Avrupa'da olduğu gibi İngiltere'de de hakimiyeti ele almak istemiştir. Buna karşılık İngiltere, ülkede hem dini hem de siyasi olarak krallığın hakimiyetinden yana olmuştur. Yaklaşık üç asır süren papalık ile krallığın otorite mücadelesi 1534 yılında Kral VIII. Henry'nin reformu kabul etmesiyle krallık lehine sonuçlanmıştır. Ancak İngiltere'nin her ne kadar papalık otoritesi ile bağları kopsa da Katolik doktrinden tam olarak kopmadığı görülmüştür. Bundan dolayı İngiltere, Katolik Kilise sakramentlerinin uygulandığı ancak otorite olarak papanın değil kralın kabul edildiği milli bir kilise anlayışına evrilmiştir. İşte bu çalışmada İngiltere'nin papalık ile bağlarının kopmasına zemin hazırlayan faktörlerin neler olduğu üzerinde durulmuştur. Reform öncesi sürecin mercek altına alındığı çalışmamızda İngiliz reformunun gerçekleşmesinin geri planında siyasi, sosyal ve ekonomik birçok nedenin etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Anahtar Kelimeler: Reform, Protestanlık, Avrupa, İngiltere, Anglikan Kilisesi.

Abstract:

The main purpose of this study is to reveal what factors were effective in England, which broke off its ties with the papacy in 1534, to reach this stage. It is a well-known case that after King Henry VIII's request for divorce from his wife, Catherine, who could not bear a son, was rejected as per the church rules, England left the papacy and accepted the reform. However, this event was the last straw to break the camel's back rather than the cause of the reform because England has been experiencing some problems with the papacy since the beginning of the XIII century. It has

been seen that the main point where these problems converge is the problem of whether the authority of the papacy or the kingdom will dominate in England. By using its religious power, the Papacy wanted to take over the dominance in England as in all of Europe. On the other hand, England was in favor of the dominance of the kingdom both religiously and politically in the country. The struggle for authority between the papacy and the kingdom, which lasted for about three centuries, resulted in the favor of the kingdom in 1534 when King Henry VIII accepted the reform. However, it has been seen that England has not completely broken away from the Catholic doctrine, although its ties with the papal authority have been severed. Therefore, England has evolved into a national church understanding in which Catholic Church sacraments are applied but the king is accepted as the authority, not the pope. In this study, the factors that paved the way for England to break its ties with the papacy were emphasized. In our study, which focused on the pre-reform process, it was concluded that many political, social and economic reasons were effective in the background of the realization of the British reform. Key Words: Reformation, Protestantism, Europe, England, Anglican Church.

Hristiyanlık

Havari Petrus ve Hristiyanlıktaki yeri

Apostle Peter and His Place in Christianity

Osman Eraslan, Danışmanı: Prof. Dr. Ali İsra Güngör, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 191.

Özet:

Bu tez çalışması havari Petrus'un Hristiyanlıktaki yerini ele almaktadır. havari Petrus İsa'nın havarilerinin reisidir. Esas adı Simon olan bir Yahudiyken İsa'nın ona "Petrus" adını vermesi ve "kilisemi bu kayanın üzerine kuracağım" diyerek önemli bir görevle müjdelemesi Petrus'u Hristiyanlık tarihinde farklı bir konuma yerleştirmiştir. Petrus bu kadar önemli bir konuma sahip olmasına rağmen bazı davranışları ve Pavlus karşısındaki durumu sebebiyle tartışmaların odağında yer almış bir şahsiyettir. Yakup ve Kudüs kilisesinin liderliği ise Petrus'un tartışmaların ortasında yer aldığı başka bir konudur. Çalışmanın birinci bölümünde Petrus'un hayatı, ailesi, yaptığı seyahatler ve kaleme aldığı metinler incelenmiştir. İkinci bölümde Petrus'un İsa ile olan ilişkisine yer verilmiştir. Petrus İsa'nın mesih olduğunu ilk dile getiren kişi olması sebebiyle mühim bir kişiliktir. Devamında Petrus'un ilk papa kabul edilmesi bağlamında kilise kapsamındaki yeri, otorite ve gelenek kavramları açısından Petrus anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise Petrus'un Pavlus ve Yakup'la olan ilişkisi ile Havariler Konsili çerçevesinde Petrus'un teolojik fikirleri ele alınmıştır. Havariler Konsili'nde Petrus'un gentilelerin Hristiyan olması hususunda Pavlus'la aynı fikirleri paylaştığına inanılmaktadır.

Abstract:

This study deals with the place of the Apostle Peter in Christianity. The Apostle Peter is the chief of Jesus' apostles. When he was a Jew, whose real name was Simon, Jesus' naming him "Peter" and giving the good news of an important mission by saying "I will build my church on this rock" placed Peter in a different position in the history of Christianity. Despite having such an important position, Peter is a person who has been at the center of discussions due to some of his behaviors and his situation against Paul. James and the leadership of the Jerusalem church is another issue where Peter is in the middle of the discussions. In the first part of the study, the life of Petrus, his family, his travels and the texts he wrote were examined. In the second part, Peter's relationship with Jesus is given. Peter is an important personality because he was the first to say that Jesus was the Messiah. Then, in the context of Peter's acceptance as the first pope, Peter's place in the church is explained in terms of the concepts of authority and tradition. In the third chapter, Peter's relationship with Paul and

Jacob and Peter's theological ideas within the framework of the Council of the Apostles are discussed. It is believed that in the Council of the Apostles, Peter shared the same ideas with Paul about the gentiles being Christian.

Hristiyanlık

Kalvinizmin Doğu Avrupa Ülkelerinde Yayılmasının Teolojik Sebepleri: Macaristan Örneği

The Theological Reasons for Calvinism's Spread in Eastern European
Countries: The Case of Hungary

Mahmut Toptaş, Danışmanı: Prof. Dr. Şinasi Gündüz, İstanbul Ü. Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 188.

Özet:

Macaristan, coğrafi konumu ve kültürel yapısı açısından Kalvinizmin Doğu Avrupa ülkelerinde yer edinmesi açısından önemli bir örnektir. Batı Avrupa ile neredeyse eş zamanlı olarak Doğu'ya da yayılan bu hareketin, kültürleri farklı iki blok arasında hızlı bir şekilde ve benzer zamanlarda yayılması Kalvinizmin esneklik ve adapte olma gibi bazı önemli özelliklerine işaret etmektedir. Bu hareketin yayılış sürecinin ilgi çekici olmasının yanında, Macaristan'ın büyük kısmını etkisi altına aldıktan sonra gerçekleşen Katolik karşı reformu ile birlikte yine aynı hızla gerilemesi ve ülkede azınlık haline düşmesinin nedenleri de ele alınmıştır. Bu sebeple çalışmada Kalvinizmin Doğu Avrupa ülkelerinde yayılma sürecini ve sebeplerini, gerileme dönemini ve bu dönemde etkili olan unsurları teolojik nedenlere ağırlık vererek ortaya koymaya çalışılmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmalarla Kalvinizmin yapısı ve tarihi incelenmiş ve Kalvinizmin Macaristan'daki tezahürü, tarihi ve teolojik perspektiflerden ele alınmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda Macaristan'da Kalvinizm'in yayılmasında etkisi olduğunu iddia ettiğimiz teolojik sebeplerin, sayıca az olsalar da diğer etkenlerin temelinde yattıkları sonucuna varılmıştır.

Abstract:

Even though Hungary is a developed Eastern Europe country, it is still an Eastern European country which has a whole different culture than Western Europe and therefore sets an important example for Calvinism of Western European origin to take place in Eastern European countries. It was interesting that this movement which spread to Eastern Europe as well as Western Europe, spread so rapidly and at similar times between these two different culture blocks. Along with this spreading process, it is also deemed interesting that the movement became so powerful in such a short time, also lost its influence and fell back to being minority. For these reasons, we tried to demonstrate the spread of Calvinism in Eastern European countries, its causes, period of decline and the effective elements on both its rise and decline during this period by focusing on theological aspects. In the first part of our study, Calvinism is introduced, its spreading process is examined, and various types of Calvinism are mentioned. In the

second part, the individuals, states, historic events, theological arguments and political movements influencing this event are investigated with special interest in Hungary. In the last part of our study, after examining the Catholic Counter-Reformation movement which we found to be the most important reason for the decline of Calvinism in Hungary, the recent data on religious situation in Hungary and Reformed Churches are provided.

Hristiyanlık

Opus Dei: Roma Katolik Kilisesi'nde Bir Piskoposluk

Opus Dei: A Prelature in the Roman Catholic Church

Yakup Piri, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Sayar, Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 97.

Özet:

Çalışma, Katolik Kilisesi içinde şahsi bir piskoposluk olarak yer alan Opus Dei üzerinedir. Papalığın şahsi piskoposluğu olarak Opus Dei'nin bu statüsü dünya üzerinde tektir. Bununla beraber, kurucusu Josemaría Escrivá'nın ölümünden kısa bir süre sonra aziz statüsüne yükseltilmesi, tarihin kendi içinde kapalı ve gizli bir yapıda olması da yine Opus Dei üzerine dikkatlerin ve eleştirilerin yöneltilmesine sebep olmuştur. Çalışmada öncelikle Katolik Kilisesi hakkında kısa ve genel bilgiler verilmiş, sonra Josemaría Escrivá'nın hayatı, Opus Dei Piskoposluğu'nun tarihi gelişimi ve özellikle de dünya üzerindeki bugünkü durumu incelenmiş, son olarak Opus Dei'ye yöneltilen eleştirilere değinilmiştir.

Abstract:

The study is on Opus Dei, a personal prelature within the Catholic Church. This status of Opus Dei as the personal prelature of the papacy is unique in the world. However, the elevation of its founder Josemaría Escrivá canonized shortly after his death of its founder Josemaría Escrivá, and the closed and secret structure of the sect within itself caused attention and criticism towards Opus Dei. In our study, firstly, brief and general information about the Catholic church was given, Afterwards, the life of Josemaría Escrivá, the historical development of the Prelature of Opus Dei and especially its current situation in the world are examined. Finally, the criticisms of Opus Dei, as an prelature with so many firsts, were addressed.

Hristiyanlık

Aziz Nikolas ve Demre Aziz Nikolas Kilisesi

St. Nicholas and Demre St. Nicholas Church

Emre Akça, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Saliha Esen, Uşak Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 103.

Özet:

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Hristiyanlık'ta kutsal kişi olarak kabul edilen azizler yaşamışlardır. Bu azizlerden biri de çalışmamızın temel konusu olan Antalya/Demre bölgesinde yaşamış olan Aziz Nikolas'tır. Aziz Nikolas, modern ve popüler kültürde Santa Claus olarak bilinmesiyle birlikte özellikle Batı'da Noel Baba figürüyle resmedilip dini bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Aziz Nikolas, Myra'da piskoposluğu sırasında bölge halkına ve farklı bölgelerdeki insanlara gösterdiği mucizelerle yardımcı olmuş ve onların Hristiyanlığa olan inançlarını kuvvetlendirmiştir. Onun gösterdiği mucizeler, yaşadığı bölgede ve Batı'da tanınmasında etkili olmuştur. Özellikle Ortodoks Kilisesi tarafından büyük azizlerden kabul edilmiştir. Batılı toplumlarda iyiliksever, yardımsever, çocukların sevgilisi olarak tanımlanan Noel Baba, pagan kültürünün etkisiyle Aziz Nikolas ile özdeşleştirilmiştir. Özellikle 20. ve 21. Yüzyılda değişen toplum dinamikleri ve ekonomik gayelerin etkisiyle Noel Baba toplumun tüketim aracı haline gelmiştir. Noel Baba tasvirlerinde anlatıldığı gibi kutuplarda yaşamamış, Akdeniz'in sıcak iklim bölgelerinde hayatını sürdürmüştür. Akdeniz'e kıyısı olan Antalya'nın Demre ilçesinde Aziz Nikolas adına 6. Yüzyılda bir kilise yapılmıştır. Demre Aziz Nikolas Kilisesi'nde bulunan tarihi eserler ve kilise duvarlarında bulunan tasvirler mimari açıdan kilisenin özgünlüğünü göstermektedir. Ayrıca Ortodoks Hristiyanlar, Demre Aziz Nikolas Kilisesi'ni hac merkezi olarak kabul etmektedirler. Demre Aziz Nikolas Kilisesi'nin hac merkezi olması başta ülke turizmi olmak üzere kilisenin bulunduğu bölgeye sosyal, ekonomik, kültürel katkı sağlamaktadır. Anahtar Kelimeler: Aziz Nikolas, Demre, Mucize, Noel Baba, Kilise.

Abstract:

The saints who are considered as holy persons in Christianity lived in various regions of Anatolia. One of these saints is Nicolas who is basic subject of our studying and he lived in Demre region of Antalya. He appears in front of us as a religious character portrayed as Santa Claus figure especially in west. Saint Nicolas helped local people and the people in different regions with his miracles that he showed and strengthen their belief in Christianity. His miracles he showed , they have been effective in his being recognized. Especially, he is accepted from the great saints by Orthodox Church . In western societies, Santa Claus who is described as benevolent,

helpful and lover of children has been identified with Saint Nicolas by the influence of pagan culture. Especially in 20th and 21 st century, by the changing society dynamics and the influence of economic purposes, Santa Claus has become the consumption tool of the society. As he described he didn't live at the poles , he lived in hot climate regions of the Mediterranean. A church was built in the name of Saint Nicolas in Demre town of Antalya, which has a coast to Mediterranean. Historical artifacts in the Saint Nicolas Church and depictions on the church wall show it's originality architecturally. Orthodox Christians accept Demre Saint Nicolas Church as a pilgrimage center. The church's being a center of pilgrimage has contributed to the area where the church is located especially tourism, economically, socially and culturally. Key Words: Saint Nicolas, Demre, Miracle, Santa Claus, Church.

Hıristiyanlık

Nesturi Kilisesi'nin Temel İnanç ve Uygulamalarının Teşekkül Süreci (VI-XII. Yüzyıllar)

The Process of Establishment of the Basic Beliefs and Practices of the Nestorian Church (6-13 Centuries)

Yaşar Kaplan, Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 551.

Özet:

Hıristiyanlık bünyesinde birçok ihtilaflar yaşanmış ve bunun neticesinde birçok mezhep ortaya çıkmıştır. Bu mezheplerden biri Nesturi (Doğu) Kilisesi'dir. En eski kiliselerden biri olarak kabul edilen bu kilise, Roma İmparatorluğu sınırları dışında vücut bulmuştur. Kendine has bir kilise hiyerarşisine sahip olmuş ve Hıristiyan olmayan yönetimlerin hâkimiyeti altında varlığını devam ettirmiştir. Bu durum bu kilisenin kenndine özgü tarihi gelişimi ve doktrini hakkında ipuçları vermektedir. ""Nesturi Kilisesi'nin Temel İnanç ve Uygulamalarının Teşekkül Süreci (6- 13 Yüzyıllar)"" isimli bu tez, giriş, üç bölüm, sonuç ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hıristiyanlığın Fırat'ın doğu bölgelerinde yayılması, kilise hiyerarşisinin oluşması, Nesturi Kilisesi'nin ayrı bir kilise olarak belirginleşmesi ve Part, Sasani, Müslüman ve Moğol yönetimleri altındaki tarihi gelişimi ele alınmaktadır. Bu bölüm, Nesturi Kilisesi'nin bağımsızlığını ve ayırt edici mezhebi özelliklerini elde ettiği 6. yüzyıldan gelişimini tamamladığı 13. yüzyıla kadar geçen zaman aralığı ile sınırlı tutulmaktadır. İkinci bölümde Nesturi Kilisesi'nin teoloji, kristoloji, mariyoloji, yaratılış ve ölüm ötesi gibi temel itikadi inançlar ve bu inançların geçirmiş olduğu gelişim incelenmektedir. Üçüncü bölümde ise kilise sakramentleri, dini litürji, kilise yapısı ve ibadetler gibi kiliseye ait dini uygulamalar konu edilmektedir. Anahtar Kavramlar: Hıristiyanlık, Doğu Kilisesi, Mopsuestialı Theodore, Nestorius, Diyofizit, Kristoloji, Meryem.

Abstract:

There have been many disputes in Christianity and many denominations have emerged. One of these denominations is the Church of the East (Nestorian Church). This dissertation discusses a subject ""The Process of Establishment of the Basic Beliefs and Practices of the Nestorian Church (6-13 Centuries)"". This dissertation consists of introduction, three chapters, conclusion and bibliography. In the first chapter aims to elucidate the spread of Christianity in the eastern regions of the Euphrates, the formation of church hierarchy, to appear of the Nestorian Church independently and its historical process under the Parthian, Sassanid, Muslim and Mongolian governments. This chapter is limited to the time period

from the 6th century when the Nestorian Church gained its independence and distinctive sectarian features to the 13th century when it completed its development. This chapter is limited to the period from the 6th century, when the Nestorian Church gained its independence and distinctive sectarian features to the 13th century, when it completed its development. In the second part, the basic tenets of the Nestorian Church such as theology, Christology, Mariology, creation and afterdeath and the processes that these beliefs have gone through are analyzed. Ultimately, in the third chapter this study deals with religious practices such as Sacraments of the Church, religious liturgy, church structure and worship. Keywords: Christianity, The Church of the East, Theodore of Mopsuestia, Nestorius, Dyophysite, Christology, Mary.

Hristiyanlık

Yeni Ahit Apokrif Metinlerinde İsa'nın Hayatı ve Tebliği

The Life and Teachings of Jesus in the New Testament Apocrypha

Hacer Gergin, Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Katar, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 133.

Özet:

Hristiyanlık dini ve kutsal metinleri açısından İsa'nın hayatı kritik bir önem taşımaktadır. İsa'nın bugün gerek Hristiyan inananlar gerekse diğer insanlar tarafından yaygın olarak bilinen hayatını ve öğretilerini aktaran dini metinler, Hristiyan geleneği tarafından sahih kabul edilen kanonik metinlerden meydana gelmektedir. Ancak çoğunluğuna geçtiğimiz yüzyılda Nag Hammadi'de gerçekleştirilen keşif sonucunda ulaşılan apokrif metinler, erken dönemde Hristiyan cemaatlerin İsa'ya dair farklı yaklaşımlara sahip olduklarını ortaya koymuştur. Bu nedenle, çalışmamızın konusunu oluşturan, İsa'nın Yeni Ahit apokrif metinlerinde anlatılan hayatı ve öğretileri, bugün ona dair genel kabul gören yaklaşımlardan farklı olarak erken dönemdeki çeşitli Hristiyan cemaatlerinin inançlarını da yansıtması açısından önem taşımaktadır. Çalışmamızda, Yeni Ahit apokrif metinleri ışığında, İsa'nın erken çocukluk yıllarına ve tebliğine başlamadan önceki on sekiz yılını nerede ve nasıl geçirdiğine dair anlatımların yanında, tebliğinin kanonik metinlerde karşılaşılmayan yönlerini tespit ettik. Bu bağlamda İsa'nın hayatına, öğretilerine ve kendisine inanan insanların yaklaşımlarına değinen apokrif metinleri incelediğimiz bu tez çalışması, erken dönemde henüz kilise tarafından sapkın ilan edilmemişken varlığını sürdüren Hristiyan cemaatlerin, o gün ellerinde buldukları kutsal metinlerinde, bugün Hristiyan geleneğince inanılardan farklı İsa ve Hristiyanlık algılarının mevcut olduğunu göstermiştir.

Abstract:

The life of Jesus is of critical importance in terms of Christian religion and its scriptures. Religious texts that convey the life and teachings of Jesus, which are widely known today by both Christian believers and other people, consist of canonical texts accepted as authentic by the Christian tradition. However, the apocryphal texts, most of which were found as a result of the discovery made in Nag Hammadi in the last century, revealed that early Christian communities had different approaches to Jesus. For this reason, the life and teachings of Jesus, which are the subject of our study, described in the New Testament apocryphal texts, are important in terms of reflecting the beliefs of various early Christian communities, unlike the generally accepted approaches to him today. In our study, in the light of the New Testament apocryphal texts, besides the narratives about

Jesus' early childhood years, and where and how he spent the eighteen years of his life before he started his preaching, we identified aspects of his preaching that are not encountered in canonical texts. In this context, this thesis study, in which we examine the apocryphal texts that refer to the life of Jesus, his teachings and the approaches of the people who believe in him, showed that there were different perceptions of Jesus and Christianity in the sacred texts of the Christian communities that existed at that time, before they were declared heretical by the church in the early period.

Hristiyanlık

Yuhanna İncili'nde Sembolizm ve Kristoloji: İsa Tasvirinin Bağlamı ve İnşası

Symbolism and Christology in the Gospel of John: The Context and the Construction of the Depiction of Jesus

Bilal Patacı, Danışmanı: Prof. Dr. Şinasi Gündüz, İstanbul Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 371.

Özet:

Bu çalışmada Yuhanna İncili'nin İsa tasviri konu edilmiştir. Yuhanna İncili'nin metni diyakronik bir okuma stratejisi ile ele alınmış, araştırma çerçevesi de tarihsel ve edebi kritik metotların soruları eşliğinde belirlenmiştir. İncil yazarının ve cemaatinin tarihsel, sosyal ve teolojik durumları İncil'in İsa tasvirinin bağlamı olarak okunmuş, tasvirin inşası ise İncil anlatısının sembolik bileşenleri ve kristolojik unvanları üzerinden gösterilmiştir. Bu çerçevede Yuhanna yazarının İsa'ya dair salt tarihsel bir aktarımla ilgilenmediği, yer yer hermenötik bir çabayla İsa'nın söz ve eylemlerini yorumlayarak İncil'de ikinci bir anlatı katmanı oluşturduğu ortaya konulmuştur. Sembolik dilin hâkim olduğu bu katman bir yandan Yuhanna'nın İsa tasvirini inşâ etmekte, diğer yandan ise Yuhanna cemaatinin durumunu yansıtmaktadır. Bu açıdan Yuhanna sembolizmi, İncil yazarının belleğindeki İsa tasvirini içinde yaşadığı cemaatin tarihsel-sosyal şartlarını da dikkate alarak anlatısal bir kurgu aracılığıyla inşâ etmesine imkân vermiştir. Yuhanna'nın İsa tasviri, anlatının sembolik bileşenleri ile İncil'de İsa'ya atfedilen başat unvanların tarihsel ve metinsel bağlamlarına yoğunlaşan bir inceleme sonucunda açığa çıkarılmıştır. Yuhanna yazarının geleneksel kristolojik betimlerle sınırlı kalmadığı, İncil'in derlendiği dönemde cari olan tanrılaştırma söylemlerinin dilini büyük oranda kullandığı örneklerle gösterilmiştir. Bu açıdan Yuhanna İncili'nin kristolojik modeli ile Helenistik atmosferin kuşattığı kültürlerin aşına olduğu kurta- rıcı figürler ve onlara ilişkin anlatılar arasında bir etkileşim zemininin bulunduğu işaret edilmiştir. Mesiyaniğe vurgu yerine İsa'nın tanrısal kimliğine odaklanan kristolojik modelin eskatolojiden ziyade protolojiyi yani İsa'nın varlık öncesi durumunu önceleyerek söylemsel bir tanrılaş- tırma ürettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Abstract:

In this study, the depiction of Jesus in the Gospel of John was discussed. The text of the Gospel of John was handled with a diachronic reading strategy, and a research framework was determined along with the questions of historical and literary critical methods. While the historical, social, and theological conditions of the evangelist and his community

were read as the context of the depiction of the gospel. The construction of this depiction was illustrated through the symbolic elements of the gospel narrative and its Christological titles. In this framework, it was revealed that the evangelist was not interested in a purely historical narrative of Jesus, but added a second narrative layer to the gospel by interpreting Jesus' words and actions with a hermeneutic effort. This layer, dominated by symbolic language, constructs the depiction of Jesus on the one hand and reflects the state of the Johannine community on the other hand. Johannine symbolism has enabled the evangelist to construct the depiction of Jesus in his memory through a narrative, by taking the historical-social conditions of his community into account. So, John's depiction of Jesus was revealed as a result of a study focusing on the historical and textual contexts of the symbolic elements of the narrative and main titles attributed to Jesus in the fourth gospel. It was exemplified with examples that the evangelist is not limited to traditional Christological descriptions, and uses the language of deification discourses that were current at the time the gospel was compiled. In this respect, it was pointed out that there is a base for interaction between the Christological model of the evangelist and the savior figures, which are familiar to the cultures surrounded by the Hellenistic atmosphere, and their narratives. It was concluded that the Christological model of the evangelist, which focuses on Jesus' divinity instead of his messianic emphasis, produces a discursive deification by prioritizing protology, i.e., the pre-existence of Jesus, rather than eschatology.

Hristiyanlık

Aryüşü Hristiyanlık, Gotlar Dönemi ve Sonrası

Arian Christendom, Gothic and Post-Gothic Ages

Servet Doğan, Danışmanı: Prof. Dr. Mahmut Aydın, 19. Mayıs Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 237.

Özet:

IV. yüzyılın başlarında İskenderiye’de patrik ile aynı bölgede papazlık görevi yürüten Aryüs’ün İsa-Mesih’in tabiatı ve özellikle varlığının başlangıcı konusunda patrikten farklı bir yorumu vardır. Aryüs, Ortodoks öğretinin aksine İsa’nın Tanrı ile aynı özden olmayıp ilk yaratılan olduğuna inanır. Aryüs’ün izahına karşı çıkan İskenderiye Patriği Alexander, bölgesel bir konsil toplayıp onu aforoz edince tartışma iyice alevlenmiştir. İmparator Konstantin, tartışma Roma İmparatorluğunun bütünlüğünü tehdit eder boyuta gelince İznik Konsilini toplar. Ortodoks Hristiyanlığın Amentüsünün belirlendiği bu konsilde Aryüs ve taraftarların aforoz edilmiştir. Buna karşın Aryüs’ün fikirleri yayılmaya devam etmiştir. Öyle ki Roma İmparatorları, Konstantin’in kendisi ve halefleri Konstantius ve Valens de Aryüşçülüğün savunucusu olmuşlardır. Ancak Ortodoks Hristiyanlık I. Theodosius ile İmparatorluğun tek inancı haline getirildi ve diğerleri yasaklandı. İmparatorluğun doğusundan sürülen Aryüşçülük Batı Roma’nın varisleri olan Ostrogot, Vizigot, Burgond, Vandal, Sueb ve Lombard Krallıklarının mezhebi, Gotların da Romalılara karşı kimliği ve kültürünün bir parçası oldu. Aryüşçülük, Lombardların 662’de Ortodoksluğa geçişiyle son devlet desteğini kaybetmiştir. Ancak hiçbir zaman Hristiyan teolojik tartışmalarının konusu olmaktan çıkmadı ve her zaman Ortodoks-Katolik Kiliseyi meşgul etti. Dünyanın şurasında burasında müstakil düşünür veya hareket olarak hep olageldi.

Abstract:

At the beginning of the fourth century, there was a debate between the patriarch in Alexandria and Arius, who was a priest in the same region, about the nature of Jesus-Christ and especially the beginning of his existence. Patriarch Alexander of Alexandria gathered a regional council and excommunicated him. The argument became intense and threatened the integrity of the Roman Empire. Then an ecumenical concile was gathered in Nicea by Costantine The Great. Arius and his followers were excommunicated, and the idea of Orthodox Christianity was determined. However, in contrast to the Orthodox Doctrine, Arius’ ideas which accepting that Jesus was not the same as God, continued to fark all over the Empire. Constantine The Great himself accepted Arianism. Constantius and Valens were also Roman emperors who advocated the movement. But Theodosius

I, proclaimed Nicean Christianity as unic belief of the Empire, and the others were banned. Arianism driven from the east of the empire, became identity and culture of Ostrogoth, Vizigot, Burgond, Vandal, Sueb and Lombard Kingdoms which they were heirs of the western Roman Empire. With the transition of the Lombards to Catholicism in 662, Arianism lost the last political power. However, it never ceased to be the subject of Christian theological discussions and kept mind of Orthodox-Catholic Church busy. In the world there was always an independent thinker or movement influenced by Arius.

Hristiyanlık

Roma Döneminde (M.S. 0-313) İsa ve Hıristiyanlara Yapılan Eziyetler Persecutions of Jesus and Christians Organised in the Roman Period (A.D.0-313)

Muhammet Dudu, Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Sami Baybal, Necmettin Erbakan Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, 161.

Özet:

Bu çalışmamızda, Roma Dönemi'nde İsa'ya ve Hıristiyanlara yapılan eziyetler ve bu eziyetlerin Hıristiyanlığa etkileri incelenmiştir. Hıristiyan kaynaklarına göre İsa, Roma'nın bir eyaleti olan Filistin bölgesinde dünyaya gelmiş, gençliğini ve tebliğ hayatını bu bölgede geçirmiş ve en sonunda da bu bölgede çarmıha gerilmiştir. Ayrıca havariler ve ilk Hıristiyan cemaat bu bölgede ortaya çıkmış ve ilk faaliyetlerini bu bölgede yürütmüşür. Haliyle Filistin bölgesi Hıristiyanlığın doğduğu ve geliştiği bölge durumundadır. Hıristiyanlık bugünkü haline gelebilmesi için birçok merhalelerden ve sıkıntılardan geçmiştir. Özellikle Hıristiyanlığın oluşumunda ilk üç yüzyıl çok önemli bir yere sahiptir. Hıristiyan kaynaklarına göre İsa, Yahudiler ve Romalılar tarafından çeşitli eziyetlere maruz kalmıştır. İsa'nın dünyadan ayrılmasının ardından M.S. 313'teki Milan Fermanı'na kadar havariler ve ilk Hıristiyan cemaatleri, Roma İmparatorlarının emriyle çeşitli eziyetlere ve işkencelere maruz kalarak şehit edilmişlerdir. Hıristiyanlar, ilk üç yüzyıl bütün bu sıkıntılara göğüs gererek Hıristiyanlığı tüm dünyaya yaymışlardır. İsa'nın ve ilk dönem Hıristiyan cemaatlerin maruz kaldığı bu eziyetler, Hıristiyan doktrininin, sakramentlerinin ve ibadetlerinin oluşmasında etkili olmuştur. Anahtar Kelimeler: İsa, Hıristiyanlık, Romalılar, Yahudiler, Milan Fermanı, eziyet.

Abstract:

In this study, the persecutions inflicted on Jesus and Christians during the Roman Period and the effects of these persecutions on the Christianity religion were examined. According to Christian sources, Jesus was born in Palestine, a province of Rome, spent his youth and preaching life in this region and was eventually crucified in this region. In addition, the apostles and the first Christian congregation emerged in this region and carried out their first activities in this region. Consequently, the Palestine region is the region where Christianity was born and developed. Christianity has gone through many stages and difficulties in order to become what it is today. Especially in the formation of the Christianity, the first three hundred years have a very important place. According to Christian sources, Jesus was subjected to various persecution by the Jews and Romans. After the departure of Jesus from the world, until the Edict of Milan in 313 AD, the

apostles and the first Christian communities were martyred by being subjected to various persecution and torture by the orders of the Roman Emperors. Christians endured all these difficulties in the first three hundred years and spread the Christianity all over the world. These persecutions that Jesus and the early Christian congregations communities were subjected to were effective in the formation of Christian doctrine, sacraments and worship. Keywords: Jesus, Christianity, Romans, Jews, Edict of Milan, persecution.

Hristiyanlık

Hristiyanlığın Şekillenmesinde Antakya'nın Rolü

The Role of Antioch in the Shaping of Christianity

Veysel Altuncan, Danışmanı: Prof. Dr. Cengiz Batuk, 19 Mayıs Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 82.

Özet:

İsa, tarihsel manada Filistin bölgesinde ortaya çıkmış dini bir figürdür. Yahudi geleneğinin içerisinde bulunan ve çeşitli siyasi ve dini problemler sebebiyle de hali hazırda etkisini ziyadesiyle hissettiren, Yahudi eskatolojik beklentisine uygun olarak mesajını Yahudilere iletmış ve Tanrı'nın Krallığı çağrısını insanlara duyurmuştur. Yeni Ahit'te belirtildiği üzere İsa, çarmıhta ölmüş, sonrasında dirilip, takipçilerini mesajını duyurmaları için görevlendirmiştir. Süreç içerisinde de İsa'nın takipçileri farklı olaylar sonucunda mesajı öncelikle Kudüs dışına, sonrasında da Yahudi olmayanlara duyurmuşlar, bunun sonucunda İsa'nın karakteri ve mesajı farklı zihin dünyalarında karşılık bulmuştur. Bu durum da inananlar açısından hem İsa'nın karakterinin hem de mesajının içinden geldiği Yahudi geleneğinden bağımsız bir şekilde algılanmasına sebep olmuş, diğer bir deyişle bu gelenekten bağımsız bir hal almıştır. Özellikle ilk inananlar arasındaki Diaspora Yahudi'si Helenist inananlar ve onların faaliyetleri bu bağımsızlaşmada önemli bir etkiye sahiptir. Diaspora Yahudilerinin yoğun olarak yaşadığı Antakya da bu sebeple önemli bir konumdadır. İsa'nın mesajının buraya ulaşması ve aynı zamanda burada Greklerden müteşekkil bir Gentile kilisesi oluşması Antakya'nın İsa'nın mesajının serüveni ve dönüşümünde önemli pay sahibi olmasına sebep olmuştur. Antakya, Hristiyanlığın gelişiminde önemli bir yere sahip olmuş ve ilk defa Antakya'daki inananlar Yahudiliğin dışında bir isimle "Hristiyan" ismiyle burada adlandırılmışlardır. Dolayısıyla da Yahudilik içerisindeki tarihsel İsa'nın mesajı, Kudüs dışındaki bir coğrafyada yeni bir dine evrilmiştir. Bu çalışmada Hristiyanlığın gelişiminde Antakya'nın nasıl bir rol oynadığı ortaya konulmaya çalışılırken aynı zamanda İsa'nın mesajının dönüşümü ya da evrim geçirmesi gösterilmeye çalışılmaktadır.

Abstract:

Jesus is a religious figure in historical sense who came in view in Palestine. He conveyed his message to the Jews in accordance with the Jewish eschatological expectation, which is in the Jewish tradition and has already made its impact very felt because of various political and religious problems, and announced the call of the Kingdom of God to the people. As stated in the New Testament, Jesus died on the cross, then rose again and commissioned his followers to preach his message. In the process, as a

result of different events, the followers of Jesus first announced the message outside of Jerusalem and then to the non-Jews, and as a result, the character and message of Jesus found a response in different minds. This situation caused the believers to perceive both the character of Jesus and his message independently of the Jewish tradition, in other words, it became independent of this tradition. Especially among the first believers, Diaspora Jew, Hellenist believers and their activities have an important effect on this differentiation. For this reason, Antakya, where Diaspora Jews live intensively, has an important position. The arrival of Jesus's message and the formation of a Gentile church here, at the same time, caused Antakya to have an important role in the adventure and transformation of Jesus' message. Antakya had an important place in the development of Christianity and for the first time the believers in Antakya were named here with a name other than Judaism, ""Christian"". Therefore, the message of the historical Jesus in Judaism has evolved into a new religion in a geography other than Jerusalem. In this study, while trying to reveal what kind of role Antakya played in the development of Christianity, it is also tried to show the transformation or evolution of Jesus' message.

Hristiyanlık

Mısır'da Araplaşan Hristiyanlar: Kıptîler

Arabized Christians in Egypt: The Copts

Ekrem Sert, Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Güç, Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 209.

Özet:

Mısır Ortodoks Kıptî Kilisesi tarihi neredeyse Hristiyanlık tarihi kadar eskidir. Yaklaşık iki bin yıldır Mısır'da ve Mısır dışında varlığını sürdürmektedir. Mısır, tarih boyunca farklı din, dil ve kültürlerin etkisinde kalmıştır. Mısır Kıptîleri de bundan payını almıştır. Son iki bin yıl içinde Mısır, önce Putperestlikten Hristiyanlığa, sonra Hristiyanlıktan İslâmiyet'e geçmiş, bu süreçte dil olarak Kıptîceden Yunancaya, Yunancadan Arapçaya geçmiştir. Kıptî Kilisesi Arap dünyasında apostolik olarak bilinen üç kiliseden birisidir. Mısır Kıptî Kilisesi Hristiyanlık tarihinde evrensel olarak yapılan ilk dönem konsillerinde devamlı ön planda olmuş ancak daha sonra âdeta unutulmuştur. Mısır'ın Müslümanlar tarafından fet edilmesi ile birlikte Mısır'da yaşayanlar Müslüman çoğunluk ve Hristiyan azınlık olarak devam etmiştir. Fakat Mısırlılar antropolojik açıdan tek halk olup, aynı kafatası ölçülerine, aynı kültür, aynı medeniyet, aynı dil ve aynı lehçeye sahiptirler. Böylece Mısırlılar dil olarak Arapça'yı, çoğunluğun dini olarak da İslâm'ı benimsemiş bir halktır. Kıptîler, Haçlı Seferleri, misyonerlik faaliyetleri ve Batı'nın bu coğrafyada yürüttüğü faaliyetlerden olumsuz olarak etkilenmişlerdir. Kıptî Kilisesi, Mısır'da cereyan eden siyasî-sosyal ve dinî olaylarda adından sıkça söz ettirmektedir. Günümüzde varlığını Kahire merkezli olarak Afrika, Asya, Avrupa, Amerika ve Avustralya'da sürdürmektedir. Anahtar Kelimeler: Mısır, Ortodoks, Kıptî, Hristiyan, Arapça, İslâm, Apostolik, Konsil, Batı.,

Abstract:

The history of the Egyptian Orthodox Coptic Church is nearly as old as the history of Christianity. It has existed for about two thousand years in and out of Egypt. Egypt has been influenced by different religions, languages, and cultures throughout history. The Egyptian Copts had their share from those backgrounds. In the last two thousand years, Egypt first converted from paganism to Christianity, then Christianity to Islam. Meanwhile, the language of Egypt changed from Coptic to Greek and then from Greek to Arabic accordingly. The Coptic Church is one of the three churches known as apostolic in the Arab world. The Egyptian Coptic Church remained constant in the forefront of the early ecumenical councils in the history of Christianity, but later on, it became almost forgotten. After the conquest of Egypt by Muslims, Egypt's population continued as

the Muslim majority and the Christian minority. However, Egyptians anthropologically are one nation that has the same head measures, cultures, civilization, language, and dialect. Therefore, the Egyptians embraced Arabic as their language and Islam as the religion of the majority. Copts were affected negatively by the Crusades, missionary activities, and the actions of the West in the area. The Coptic Church is often mentioned in political-social and religious events that take place in Egypt. Today, it continues its existence in Africa, Asia, Europe, America, and Australia, with its headquarters in Cairo. Keywords: Egypt, Orthodox, Coptic, Christian, Arabic, Islam, Apostolic, Council, the West.

Hristiyanlık

Hristiyan Teolojisinde Kutsal Ruh Tartışmaları (Kökene, Mahiyeti ve Dogmalaşma Süreci)

Debates On Holy Spirit in Christian Theology (Origin, Nature and Becoming an Article Of Faith)

Yunus Kaymaz, Danışmanı: Prof. Dr. Fuat Aydın, Sakarya Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 383.

Özet:

Bir gizem olarak nitelenen teslisin muhtemelen en kapalı tarafını Kutsal Ruh oluşturmaktadır. İçinde muhtelif kaynaklara ait metinleri barındıran geniş bir kitap koleksiyonu olan Kitabı Mukaddes buna paralel olarak Ruh konusunda da farklı anlayışlara sahiptir. Eski Ahit'te Ruh ""tanrısalsal/ilahi"" birçok işler gerçekleştiren bir yapıda tasvir edilse de Tanrı ile ontolojik bir yakınlığa sahip değildir. Yeni Ahit'te ise İncillerin yazılış kronolojisine uygun olarak Kutsal Ruh anlayışı konusunda bir gelişim ve dönüşüm göze çarpmaktadır. Kitabı Mukaddes'ten sonra teolojik meselelerin ilk defa ele alındığı metinler olan Apostolik babalara ait yazılar ise Kutsal Ruh konusunda büyük oranda kutsal metinleri takip etse de Hermas'ın Çoban'ı gibi farklı bir Ruh anlayışı barındıran metinler de bulunmaktadır. Hemen akabinde Apoloji yazarları Hristiyan karşıtı yazarların metinleri ile ilgilendiklerinden onların kendi terminolojileri üzerinden bir cevap üretme yoluna gitmişlerdir. Bu durum Hristiyan teolojisinde Kutsal Ruh anlayışının gelişimine önemli katkılar sağlamıştır. 3. yüzyılda Origenes ve Tertullianus gibi çok önemli kilise babalarının Kutsal Ruh'un mahiyeti konusundaki görüşleri tartışmaların alevlendiği 4. yüzyıldaki önemli isimleri ciddi bir biçimde etkilemiştir. Kutsal Ruh meselesi müstakil olarak ilk defa 4. yüzyılın ikinci yarısında gündeme gelmiştir. Önce Tropicici denen yerel Mısırlı bir grup, ardından Makedonyuşçular/Pneumatomachi Kutsal Ruh'un yaratılmış olduğunu kabul edip onu Baba Tanrı'dan ve İsa Mesih'ten farklı ve hiyerarşik olarak aşağıda olduğunu savunmuşlardır. Etkisi oldukça sınırlı olan birinci grubu Athanasius muhatap almış ve onların tezlerine karşı cevaplar üretmiştir. Kutsal Ruh'u kilisenin bir dönem ana gündem maddesi haline getiren Pneumatomachi'nin iddialarına ise Kapadokya Babaları cevaplar üretmiştir. En nihayetinde siyasi desteği uzun süre sonra arkasına alan İznikçi kamp İstanbul Konsili'nde Kutsal Ruh'un varlığını Baba'dan aldığını ve Baba ve Oğul ile birlikte yüceltilip tapılması gerektiğini kabul ettirmiştir.

Abstract:

Probably the most recondite part of the trinity, which is described as a mystery, is the Holy Spirit. The Bible, which is a large collection of books

that contains texts from various sources, also has different understandings of the Spirit. Although the Spirit is described as ""divine"" performing many activity in the Old Testament,, it does not have an ontological affinity with God. In the New Testament, there is a development and transformation in the understanding of the Holy Spirit in accordance with the writing chronology of the Gospels. The scriptures of the apostolic fathers largely followed the scriptures on the subject of the Holy Spirit. But there are also texts that contain a different understanding of the Spirit, such as Hermas's Shepherd. Apology writers, on the other hand, were interested in the texts of anti-Christian writers and sought to produce an answer based on their own terminology, which contributed significantly to the development of the understanding of the Holy Spirit in Christian theology. In the 3rd century, the views of very important church fathers such as Origenes and Tertullianus on the nature of the Holy Spirit significantly influenced the debates in the 4th century. The Holy Spirit issue first came to the fore in the second half of the 4th century. First, a local Egyptian group called Tropici, and then the Makedonians/Pneumatomachi, acknowledged that the Holy Spirit was created and argued that it was different and hierarchically inferior to God the Father and Jesus Christ. Athanasius addressed the first group, whose influence was quite limited, and produced answers against their theses. The Cappadocian Fathers produced answers to the claims of the Pneumatomachi, who made the Holy Spirit the main agenda of the church for a period. In the council of Constantinople, Nicaea camp having received political support after a long time, made that the Holy Spirit took its existence from the Father and that it should be glorified and worshiped with the Father and the Son. Thus, after the victory on the christology, they officially made the decisions they wanted about the Holy Spirit.

Hıristiyanlık

El-esas Fi't-tefsir'de (Said Havva) Hıristiyanlık ile İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Evaluation of Information About Christianity in Terms of History of Religions in El-esas Fi't-tafsir (Said Havva)

Zeynep Yılmaz, Danışmanı: Doç. Dr. Ramazan Işık, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 118.

Özet:

Bu çalışmanın konusu, el-Esas fi't-Tefsir'de (Said Havva) Hıristiyanlık ile ilgili bilgilerin Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesidir. Said Havva'nın el-Esas fi't-Tefsir isimli eserinde Hıristiyanlık olgusu önemli bir yer bulmuştur. Günün sorunlarına çözüm arayan ve ayetlerin günümüze yansımalarını öncelikli amaç olarak belirleyen bu tefsir çalışmasında, dünyanın birçok yerinde mensubu bulunan Hıristiyanlığa dair önemli bilgiler yer almaktadır. Çalışmanın amacı, Kur'an-ı Kerim'de yer alan Hıristiyanlık ile ilgili bilgilerin el-Esas fi't-Tefsir'de (Said Havva) nasıl yorumlandığı ve Dinler Tarihi cihetinden nasıl değerlendirildiğidir. Daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, bu konuda araştırma yapmayı teşvik etmesi açısından önem arz etmektedir. Hıristiyanlık ile ilgili konular, evvela Hıristiyan kaynakları ve literatürü, sonrasında da el-Esas fi't-Tefsir'de ne şekilde işlendiği takdim edilmiştir. Bu çalışmada asırlardır Müslüman ve Hıristiyanlar arasında polemik konusu olan teslis, tahrif, tebşirat, asli günah, kefaret, çarmıh, İsa'nın nüzülü ve yeniden gelişi gibi konuları Said Havva, tefsirinde savunmacı bir tarzda, ehli sünnet çizgisinde yorumlamıştır.

Abstract:

The subject of this study is the assessment of the information about Christianity in al-Esas fi't-Tafsir (Said Havva) in terms of the history of religions. The phenomenon of Christianity found an important place in Said Havva's work al-Esas fi't-Tafsir. This tafsir study, which has many members in many parts of the world, seeks solutions to today's problems and determines the reflections of the verses to the present day, contains important information about Christianity. The aim of the study is how the information about Christianity in the Qur'an is interpreted in al-Esas fi't-Tafsir (Said Havva) and how it is evaluated in terms of the History of Religions. The fact that such a study has not been done before is important in terms of encouraging research on this subject. Issues related to Christianity, firstly Christian sources and literature, and then how they are handled in al-Esas fi't-Tafsir are presented. In this study Said Havva interpreted the

subjects such as the trinity, falsification, enlightenment, original sin, atonement, the cross, the descent and reappearance of Jesus, which have been the subject of polemics between Muslims and Christians for centuries, in a defensive manner, in line with the Ahl as-Sunnah.

Hristiyanlık

Philip Melanchthon ve Protestan İlahiyatına Katkıları

Philip Melanchthon and its Contributions to Protestant Theology
Merve Demirel, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk Araz, Marmara Ü.
 Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 112.

Özet:

Philip Melanchthon (1497-1560), teolojik görüşleri, eserleri ve çalışmaları ile Reform döneminin öne çıkan şahsiyetlerinden biridir. Protestanların sözcüsü olarak üstlendiği önemli görevle birlikte Martin Luther'le (1483-1546) dava arkadaşlığını hayatının sonuna dek sürdürmüştür. Reform teolojisi içerisinde Lutherci öğretiler ile ilgili değişen görüşleri ile sebebiyet verdiği birçok dini ve siyasi tartışmalarla dikkatleri çekmiştir. Bu çalışmada Roma Kilisesine ve öğretilerine karşı Reform teolojisini ortaya koymak adına gerçekleştirdiği dini-siyasi faaliyetlerin yanı sıra Protestan ilahiyatına ve Alman eğitim sistemine yaptığı katkıların incelenmesi amaçlanmaktadır.

Abstract:

Philip Melanchthon (1497-1560) is one of the prominent figures of the Reformation period with his theological views, works and studies. Along with this important task he assumed as the spokesperson of the Protestants, he continued his fellowship with Martin Luther (1483-1546) until the end of his life. He attracted attention with his changing views on Lutheran teachings within Reformed theology, and with the many religious and political debates he caused. In this study, it is aimed to examine his contributions to Protestant theology and the German education system as well as his religious-political activities in order to reveal the Reformed theology against the Roman church and its teachings.

Hristiyanlık

Katoliklikten Protestanlığa Luteran Reform ve Heretikler

Lutheran Reform and Heretics from Catholicism to Protestantism

Hayriye Buşğut, Danışmanı: Doç. Dr. Bülent Şenay, Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 139.

Özet:

Bu çalışmada Hıristiyanlığın kurumsallaşmasıyla güçlenen Katolikliğin Ortaçağ Avrupası'nda yüzyıllar içindeki gelişimi ve yaşadığı bölünmeler ele alınmıştır. Kilisenin yönetime etkisi, yönetimin de topluma etkisi göz önünde bulundurularak heretik hareketlerin ortaya çıkış sebepleri ve meydana gelen olaylarla bağlantılı olarak bu hareketin sonuçları değerlendirilmiştir. Önce Katolikler nezdinde heretik kabul edilen gruplar ve şahsiyetler ele alınmış ardından XVI. yüzyılın en büyük heretiği Luther ile Kilise'nin mücadelesi aktarılmıştır. Luther, Katolikler için bir heretik iken başlattığı reformun başarıya ulaşması sonucu kendisi de, başka inanç gruplarını heretik olmakla suçlamış ve Protestanlık dışında kalanlar hakkında metinler kaleme almıştır. Bu tezin ilk bölümü Luther reformunun bir ilk olmadığı ve Kilise'ye karşı mücadelenin çok daha önceki yıllara dayandığını göstermektedir. Kilise'ye karşı çıkışların sebepleri ayrıca incelenmiş teolojik, siyasi, toplumsal etkiler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde reformcu bir şahsiyet olarak Luther üzerinde durulmuş, Kiliseyle yaşadığı problemler değerlendirilmiştir. Son bölümde ise Avrupa toplumunun tarihsel geçmişini anlamanın, günümüz problemlerine ışık tutacağı düşünüldüğünden bazı konularda bugün ile bağlantı kurulmaya çalışılmıştır.

Abstract:

In this study, the development and divisions of Catholicism in Medieval Europe, which has been strengthened by the institutionalization of the Christian religion, has been discussed. Considering the impact of the Church on the administration and the effect of the administration on the society, the reasons for the emergence of heretic movements and their results connected with occurred incidents were evaluated. First of all, the groups and personalities accepted as heretics according to Catholics were discussed, and then the struggle of the Church with Luther, the greatest heretic of the 16th century, was conveyed. Luther accused other belief groups of being heretic as a result of success of the reform he initiated when he was a heretic for Catholics and he has written texts about those who are out of Protestant. The first part of this thesis shows that the Luther reform was not the first and that the struggle against the Church dates back to much earlier years. The reasons for the opposition to the

Church were also examined, besides, the theological, political and social influences were emphasized. In the second part, Luther has been emphasized as a reformist personality, and his problems with the Church have been evaluated. As for the last part, due to fact that it is thought that understanding the historical background of the European society will shed light to today's problems, and it has been tried to establish a connection with today especially in some points.

Hristiyanlık

Müslümanlara Yönelik Cizvit Misyonerliğinin Dünü ve Bugünü

Jesuit Missionary Approaches to the 'Muslim Infidels' and its Impact Today

Bengi Alp, Danışmanı: Doç. Dr. Bülent Şenay, Uludağ Ü. Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 124.

Özet:

Osmanlı'nın Avrupa'ya yaklaşması ve başarısız olan haçlı seferi ile rahipler ve misyonerler, ilahi kılıçla Osmanlı'ya, diğer ve Müslüman kafirlere karşı "ilahi kılıcı" kalplerine saplayarak onları yenmeye karar verdiler. İslam'a, Kuran'a ve geleneklerine karşı bir polemik eseri yazan rahip ve misyoner Juan de Segovia' dan başlayarak misyonlarını hiçbir zaman Avrupa dışına aktarmamış, ancak yaklaşımı ve 'ilahi kılıcını' ilerletme çalışmaları ile belki de diğer rahipleri ve misyonerleri etkilemiştir. Ignatius de Loyola ve onun Cizvit Tarikatı, 'evrensel' misyonları ve Avrupa dışındaki 'Müslüman kafirler' ile olan etkileşimleriyle biliniyordu. Her ne kadar Ignatius, misyonerlik amacıyla Avrupa sınırlarını hiçbir zaman terk etmemişse de, 17. yüzyıldaki Cizvit üyeleri bunu yavaş yavaş Hindistan, Japonya ve Mezopotamya gibi ülkelerde ikamet ederek seyahat ederek yaptılar. Bu tez, Müslümanlara yönelik Cizvit misyoner yaklaşımları ve onların Avrupa içinde ve dışında onlarla etkileşimleri hakkında daha ayrıntılı bir anlayış gösterecektir.

Abstract:

With the approach of the Ottomans to Europe and the failed crusade, priests and missionaries decided to move forward against the Ottomans, the other and the Muslim infidels with the 'divine sword', defeating them by stabbing the 'divine sword' right through their hearts. Starting with the priest and missionary Juan de Segovia who happen to have written a polemic work against Islam, the Quran and its traditions, he never transferred his missions outside Europe but perhaps influenced other priests and missionaries with his approach and with his work to further his 'divine sword'. Ignatius de Loyola and his Jesuit Order were known for their 'universal' missions and their interactivity with 'Muslim infidels' outside Europe. Although, Ignatius himself never left the borders of Europe for missionary purpose but his fellow 17th century Jesuit members did and they did so gradually by travelling and residing in countries like India, Japan and Mesopotamia. This thesis will show a more detailed insight on Jesuit missionary approaches to Muslims and their interactivity with them in and outside Europe.

Hristiyanlık

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçişte Süryani Kadim Patrikliği'nin İdarî Durumu

The Administrative Status of The Syriac Ancients During the Transition from the Ottoman Period to the Republican Period

Fatime Betül Kurt, Danışmanı: Prof. Dr. M. Sami Baybal, Necmettin Erbakan Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 170.

Özet:

Bu tez çalışmasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Süryani Kadimlerin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde yaşamış oldukları tarihsel olaylar ve bu olayların dayanak olduğu Osmanlı gayrimüslimleri idarî sistemi ve bu sistemin temeli ele alınmıştır. 16. yüzyılda Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi dönüşünde topraklarına kattığı Mezopotamya bölgesiyle birlikte Süryani Kadim cemaati için Osmanlı dönemi başlamıştır. Osmanlı'da halk Müslüman ve gayrimüslim olarak iki ayrı hukuk sistemine göre yönetilmiştir. Osmanlı'nın topraklarına kattığı Süryaniler burada gayrimüslimlerin tâbi oldukları idarî sisteme dâhil olmuştur. Bu sistem Süryani Kadim cemaatinin Osmanlı idarî düzeninde Ermeni Patrikliği'ne bağlı olarak yönetilmelerini gerekli kılmıştır. Süryaniler kendi nizamnamelerini hazırladıkları 19. yüzyıla kadar idarî anlamda Ermeni Patrikliği bünyesinde görülmüş ve devlet ile iletişimlerini bu patriklik aracılığı ile sağlamışlardır. Osmanlı'nın gayrimüslimleri idarî sistemiyle ilgili olan bu düzen kimi zaman İslam hukukundaki zimmet kavramıyla karşılamıza çıkmış kimi zaman ise millet kavramıyla ifade edilmiştir. Bugün hâlen Türkiye Cumhuriyeti'nin gündemini meşgul eden Süryanilerin azınlık olarak görülmemesi ya da Ermeni Patrikliği'yle bir olarak algılanması durumunun esas dayanak noktası ise Osmanlı'nın İstanbul'u fethettiği zaman burada var olan yerleşik düzeni koruması ve bu sistemi devam ettirmesiyle ilgilidir. Fetih öncesinde İstanbul ruhanî bir kilise merkezi olup Bizans Kilisesi'nin idare edildiği patriklik merkezidir. Ermenilerin ise fetih öncesinde İstanbul'da yüksek bir ruhanî merkezleri bulunmaktadır. Fetihden sonra da Ermeni patriklik merkezi İstanbul'a getirilerek kurumsallaştırılmıştır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra burayı imparatorluğun merkezi haline getirmek ve tüm tebaayı bu merkezden yönetmek istemiştir. Ancak ne fetih öncesi dönemde ne de fetihden sonra Süryanilerin İstanbul'da herhangi bir yüksek ruhanî merkezlerinin bulunması ve başkentte kendilerini temsil edecek bir kuruma sahip olmayışı Süryanilerin fetihden önce olduğu gibi Ermeni Kilisesi bünyesine bağlı olarak idare edilmelerine sebep olmuştur. 19. yüzyıla gelinceye kadar Süryaniler Ermenilere mülhak bir kilise olarak görülmüş ve kendi nizamnamelerini

hazırlamada diğer milletlere göre geç kalmışlardır. Bu zamana kadar Ermenilerle birlikte anılan Süryaniler Birinci Dünya Savaşı sürecinde yaşanan Ermeni olaylarından ve bu olayların sonuçlarından etkilenmişlerdir. Savaş sonrası milletlerin kaderini belirleyen Lozan Antlaşması ile Süryaniler azınlık olarak görülmemişlerdir. Lozan'da Ermenilerin, Rumların ve Yahudilerin azınlık sayılmasına rağmen Süryanilerin bu gruba dâhil edilmemesi ve bunun sonuçları ile hukuki yansımaları ise günümüz tartışma konularından biridir. Sonuç olarak bu tez çalışması ile Süryani Kadim cemaatinin Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde idarî anlamda yaşamış olduğu tarihsel sürece ışık tutarak bugünümüzü anlamaya çalışmak hedeflenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Süryanilerle ilgili bugün hem iç politikada hem dış politikada tartışma konusu olan problemleri gündeme getirerek Türkiye'nin kendi coğrafyasındaki çeşitliliğini, birlikteliğini korumak, sorunlarını konuşabilmek ve araştırarak bir nebze olsun aydınlatmak amaçlanmıştır. Anahtar kelimeler: Osmanlı Devleti, Millet Sistemi, Süryaniler, Süryani Kadim, Gayrimüslim, Azınlık.

Abstract:

In this thesis, the historical events experienced by Syriac Orthodox Christians (Khadim Syriac), who are citizens of the Republic of Turkey during the transition from the Ottoman Empire to the Republic, and the administrative system of the Ottoman non-Muslims on which these events were based, and the basis of this system are discussed. In the 16th century, with the Mesopotamia region that Selim the Resolute added to his lands upon his return from his Egypt military expedition, the Ottoman period began for the Syriac community. In the Ottoman Empire, the people were governed according to two separate legal systems as Muslims and non-Muslims. The Syriacs, who were annexed by the Ottoman Empire, were included here in the administrative system to which non-Muslims were subject. This system made it necessary for the Khadim Syriac community to be governed under the Armenian Patriarchate in the Ottoman administrative order. Until the 19th century, when the Assyrians prepared their own regulations, they were administratively within the Armenian Patriarchate, and they maintained their communication with the state through this patriarchate. This order, which is related to the administrative system of the non-Muslims of the Ottoman Empire, has sometimes regarded with the concept of dhimmi in Islamic law, and sometimes it has been expressed with the millet system. The main premise of the fact that the Assyrians, who are a major issue on the agenda of the Republic of Turkey today, are not seen as a minority or are perceived as one with the Armenian Patriarchate, is related to the fact that the Ottomans preserved the

settled order that existed there when they conquered Istanbul and continued this system. Before the conquest, Istanbul was a ecumenic church center and was the patriarchate center where the Byzantine Church was administered. Armenians, on the other hand, had a high spiritual center in Istanbul before the conquest. After the conquest, the Armenian patriarchate center was brought to Istanbul and institutionalized. After conquering Istanbul, Fatih Sultan Mehmet wanted to make it the center of the empire and to manage all vassals from this center. However, the fact that the Assyrians did not have any high spiritual centers in Istanbul and did not have an institution to represent them in the capital, neither before the conquest nor after the conquest, caused the Assyrians to be governed under the Armenian Church as before the conquest. Until the 19th century, the Assyrians were seen as an annexed church to the Armenians, and they were late compared to other nations in preparing their own regulations. The Assyrians, who have been associated with Armenians until this time, were affected by the Armenian events during the First World War and the results of these events. With the Treaty of Lausanne, which determined the fate of the post-war nations, the Assyrians were not seen as a minority. Despite the fact that Armenians, Greeks and Jews are considered as minorities in Lausanne, the fact that Assyrians were not included in this group and its consequences and legal reflection is one of the current debates. As a result, with this thesis, it is aimed to try to understand our present by shedding light on the historical process that the Syriac community has experienced administratively during the transition period from the Ottoman Empire to the Republic. It is aimed to protect the diversity and unity of Turkey in its own geography, to talk about its problems and to illuminate it by researching and bringing up the problems that are the subject of discussion in both internal and external politics today about Assyrians, who are citizens of the Republic of Turkey. Keywords: Ottoman Empire, Ottoman Millet System, Assyrians, Khadim Syriac, Non-Muslim, Minority.

Hristiyanlık

Hıristiyanlığın Tarihi Sürecinde Kutsal Kitap Tercümeleri

Bible Translations in the Historical Process of Christianity

Rabia Göksel, Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Aras, Necmettin Erbakan Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 108.

Özet:

Milâttan Önce 180'de Kutsal Kitabın ilk tercümesi olarak karşımıza çıkan Septuagint ile başlayan Kutsal Kitap tercümeleri günümüzde de hâlen devam eden, Hıristiyanlık tarihi açısından önemli çalışmalardır. Reform öncesinde de birçok dile tercümesi yapılan Kutsal Kitabın özellikle Reform ve sonrasında Batı dillerine tercümesi hız kazanmıştır. Katolik Kilisesi'nin Latince dışında başka dillere tercümesine izin vermediği dönemde Kutsal Kitabın tercümeleri âdeta durma noktasına gelmiştir. Katolik Kilisesi tarafından tercüme yapanlara yönelik baskı ve şiddet tercüme faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Reform ile birlikte Kutsal Kitap tercümelerinin artması önemli bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan tercüme-lerde farklı metotlar kullanılmış olsa da Reformcuların ortak amacı Kutsal Kitabı halka ulaştırmak ve onların kendi dillerinde Kutsal Kitabı okuyup anlamasıydı. Katolik Kilisesi bu durumdan rahatsız olmuş ve Kutsal Kitabın tercümelerini yasaklayan bir tutum benimsemiştir. Trent Konsili'nde alınan kararlar neticesinde Kutsal Kitabın tercümelerini ve Reformcuların eserlerini yasaklayan Index Librorum Prohibitorum (Yasaklı Kitaplar Dizini) yayımlanmıştır. Bu yasaklar dizinine rağmen Kutsal Kitap tercümeleri yapılmıştır. 1966'da ise bu uygulama tamamen kaldırılmıştır. Anahtar Kelimeler: Hıristiyanlık, Katolik Kilisesi, Kutsal Kitap, Reform, tercüme.

Abstract:

Bible translations, which started with the Septuagint, which appeared as the first translation of the Bible in 180 BC, are still ongoing today and are important works in the history of Christianity. The Bible, which was translated into many languages before the Reform, accelerated its translations into Western languages, especially during and after the Reform. When the Catholic Church was not allowed to translate into languages other than Latin, the translations of the Bible became standstill. The pressure and violence against translators by the Catholic Church negatively affected translation works. The increase in Bible translations with the Reform has emerged as an important development. Although different methods were used in the translations, the common goal of the Reformers was to bring the Bible to the people and to read and understand the Bible in their own languages. The Catholic Church was disturbed by this situation and adopted an attitude that prohibited the translations of the Bible. The Cath-

olic Church published the Index Librorum Prohibitorum (Forbidden Books Index), which banned translations of the Bible and the works Reformers as a result of the decisions taken by the Council of Trent. Despite this index of prohibitions, Bible translations were made. In 1966, this practice was completely removed. Key Words: Christianity, Catholic Church, Bible, Reform, translation.

Hristiyanlık

Utrecht Birliği Eski Katolik kiliseleri

Union of Utrecht of the Old Catholic Churches

Osman Şahin, Danışmanı: Prof. Dr. İskender Oymak, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 251.

Özet:

Utrecht Birliği Eski Katolik Kiliseleri, 18 ve 19. yüzyıllarda Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılarak kurulan ulusal ve bağımsız kiliselerdir. 18. Yüzyılda Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılan Hollanda Katolik Kilisesi ile 19. yüzyıldaki I. Vatikan Konsili kararlarına itiraz edenler tarafından kurulan Almanya, Avusturya ve İsviçre Eski Katolik Kiliseleri, 1889 yılında Utrecht Birliği çatısı altında birleşmiştir. Utrecht Birliği Eski Katolik Kiliseleri, bu kurucu kiliselerin yanı sıra, daha sonra kurulan veya Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılan diğer birkaç kiliseyi de bünyesine kabul etmiştir. Eski Katolik Kiliseleri, Roma Katolik Kilisesi ile birlik halinde olmadığı halde Katolik ismine sahip çıkan kiliselerdir. Eski Katolik Kiliseleri farklı ülkelerde, farklı tarihlerde ve farklı süreçler sonunda kurulmuştur. Bu kiliselerin kuruluş süreçleri ve Roma Katolik Kilisesi'nden ayrılış sebepleri bakımından birtakım ortak noktalar söz konusudur. Roma Kilisesi ve Petrus'un üstünlüğü, Konsilyarizm, Reform, Gallikanizm, Jansenizm ve Cizvitler, Eski Katolik Kilisesileri'nin ayrılıkları ile yakından ilişkili konulardır. Farklı süreçler sonunda ortaya çıkan Eski Katolik Kiliseleri, ulusal bağımsızlıklarını ve birtakım farklılıklarını koruyarak Utrecht Birliği çatısı altında birleşmiştir. Bu birleşme ile ökümenik bir vizyonu hayata geçiren Eski Katolik Kiliseleri, diğer kiliseler ile ökümenik diyalog faaliyetlerine başlamışlardır. Bu çerçevede Anglikan Kilisesi ve diğer birtakım kiliseler ile ortak komünyon anlaşmaları imzalanmıştır. Bu çalışma, Eski Katolik Kilisesileri'nin kuruluş süreçlerini, diğer kiliseler ile girdikleri ökümenik diyalog faaliyetlerini ve genel itibariyle günümüzdeki durumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Anahtar Kelimeler: Eski Katolik Kilisesi, Utrecht Birliği, Papanın Yanılmazlığı, Bonn Anlaşması, Ortak Komünyon.

Abstract:

Union of Utrecht of the Old Catholic Churches are national and independent churches founded in the 18th and 19th centuries by separating from the Roman Catholic Church. The Dutch Catholic Church, which split from the Roman Catholic Church in the 18th century, and the Old Catholic Churches of Germany, Austria and Switzerland, which were founded by those who objected to the decisions of the First Vatican Council in the 19th century, united and created the Union of Utrecht in 1889. In addition to these founding churches, the Union of Utrecht of the Old Catholic Church-

es includes several other churches that were founded or separated from the Roman Catholic Church later. Old Catholic Churches are not in communion with the Roman Catholic Church, but they stick to the Catholic name. Old Catholic Churches were established in different countries, on different dates and through different processes. There are some common issues in terms of the establishment processes of these churches and the reasons for their separation from the Roman Catholic Church. The supremacy of the Roman Church and of Peter, Consiliarism, Reformation, Gallicanism, Jansenism, and the Jesuits are subjects closely related to the separation and founding of the Old Catholic Churches. The Old Catholic Churches, which came into being through different processes, united under the umbrella of the Utrecht Union while preserving their national independence and some differences. The Old Catholic Churches realized an ecumenical vision with this union and started ecumenical dialogues with other churches as well. Inter-communion agreements were signed with the Anglican Church and some other churches. This study aims to reveal the founding processes of the Old Catholic Churches, their ecumenical activities with other churches and their current situation in general. Keywords: Old Catholic Church, Union of Utrecht, Infallibility of the Pope, Bonn Agreement, Inter-Communion.

Yahudilik

Tevrat Tefsir Geleneği: Ramban (Nahmanides) Örneği

Jewish Exegetical Tradition: The Example of Ramban (Nahmanides)
Büşra Şahin, Danışmanı: Doç. Dr. Yasin Meral, Ankara Ü. Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 154.

Özet:

Bu çalışma ile Orta Çağ Yahudi dünyasının gündeminde önemli bir yere sahip Kabala öğretisinin Tevrat tefsirinde kullanımı Ramban tefsiri üzerinden ele alınmaktadır. Çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın konusu, önemi, kapsamı, sınırlılıkları, metodu ve kaynakları izah edilmiştir. Birinci bölümde, öncelikle erken dönem Rabbanî yorum literatürü ele alınmış ve Geonim döneminde sistematik Tevrat tefsirlerinin oluşumunu tetikleyen unsurlar konu edilmiştir. Ardından sistematik Tevrat tefsirleriyle birlikte ortaya çıkan temel tefsir metodları incelenmektedir. Son olarak Tevrat tefsir geleneğinde en etkin eserlerin yer aldığı Orta Çağ Tevrat tefsir literatüründen örnekler sunulmaktadır. İkinci bölüm, çalışmamızın örnekleme olan Ramban'ın tefsirini daha iyi kavramak adına Ramban'ın hayatı, eserleri, tefsirine ait edisyon ve baskılar ile Ramban'ın tefsir metodolojisine ayrılmıştır. Üçüncü bölümde, Ramban tefsirinin en önemli özelliği olan tefsirde Kabala kullanımı konu edilmektedir. Ramban'ın dönemin Kabala tartışmaları karşısındaki tutumu, tefsirinde Kabalaya yer vermesinin en temel nedenidir. Bu doğrultuda dönemin Kabala tartışmalarına ve Ramban'ın konumuna yer verilmiştir. Ardından mukaddimesi ve kullandığı kavramlar ışığında, Ramban'ın tefsirinde Kabalacı gizemleri nasıl işlediği anlatılmaktadır. Son olarak, ele aldığımız konular Ramban tefsirinden örnek metinler ışığında sunulmaktadır.

Abstract:

In this study, the use of Kabbalistic teaching, which has an important place in the agenda of the Middle Ages Jewish world, in the Torah exegesis is discussed via the exegesis of Ramban. Our study consists of an introduction and three parts. In the introduction, the subject, importance, scope, limitations, method and sources of the research are explained. In the first chapter, early Rabbinic interpretation literature has been discussed and the factors that triggered the formation of systematic Torah exegesis in the Geonim period are discussed. Then, the basic methods of exegesis that emerged with the systematic Torah commentary are examined. Finally, examples from the Medieval Torah exegesis literature, in which the most effective works of Torah exegesis are included, are presented. The second chapter is devoted to Ramban's life, works, editions and printings of his exegesis and Ramban's methodology of exegesis in order to better under-

stand Ramban's exegesis, which is the example of our study. In the third chapter, the use of Kabbalah in exegesis, which is the most important feature of the Ramban's exegesis, is discussed. Ramban's attitude towards the Kabbalah debates of the period is the main reason why he included Kabbalah in his interpretation. Therefore, discussions on Kabbalah of the period and the position of Ramban are included. Then, in the light of the introduction to his exegesis and the terminology he uses, it is explained how Ramban includes Kabbalistic mysteries in the exegesis is explained. Finally, the topics we have discussed are presented in the light of exemplary texts from the Ramban's exegesis.

Yahudilik

Alman Yahudi Oryantalist Abraham Geiger'in Kur'an'a Yönelik İddialarının Tahlili

Analysis of German-Jewish Orientalist Abraham Geiger's Claims Regarding the Qur'an

Harun Gülten, Danışmanı: Doç. Dr. Yasin Meral, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 184.

Özet:

Çalışmamız giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde çalışmanın metodu ve prensipleri, Almanya'daki Yahudi tarihi, Abraham Geiger ve Reformist Yahudiliğin kuruluşu ve öne çıkan Alman Yahudi düşünürler ele alınmıştır. Birinci bölümde Abraham Geiger'in hayatı, eserleri ve kitabın etkisi incelenmiştir. Hayatı incelenirken oğlunun yazdığı biyografi esas alınarak dört farklı dönemde ele alınmıştır. Bu bölümde Geiger'in eserleri ve özellikle *Was hat Mohammed aus dem Judenthume aufgenommen?* adlı eserin etkisi ve Geiger'in Hz. Muhammed ile ilgili üslubu ele alınmıştır. İkinci bölümde, Geiger şu soruların cevabını aramaktadır: 1- Muhammed Yahudilikten bilgi almayı istedi mi? 2- Muhammed, Yahudilikten hangi vasıtalarla bilgi alabildi? 3- Muhammed bu bilgileri alabilir miydi? 4- Muhammed, Yahudilikten bilgi aldı mı? Bu bölümde Geiger'in bu sorularına verdiği cevaplar incelenmiş ve analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde, Geiger'e göre Yahudilikten alınan düşünce ve kavramlar incelenmiştir. Düşüncelere örnek olarak inanç ile ilgili meseleler, dünyanın yaratılışı, ölüm sonrası hayat, diriliş, vahiy, melekler, cinler gibi konular ele alınmıştır. Kavramlar olarak tabut, tağut, Tevrat, cennet-cehennem, ahbar, derase, Sebt, Furkan, maun, mesani gibi kavramlara değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise Geiger'e göre Yahudilikten İslam'a geçen kıssalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Musa başta olmak üzere Adem'den başlamak üzere Kur'an'daki peygamber kıssaları Yahudi kaynaklarıyla karşılaştırmak suretiyle incelenmiştir.

Abstract:

Our study consists of an introduction and four parts. In the introduction, the method and principles of the study, Jewish history in Germany, Abraham Geiger and the establishment of Reformist Judaism and prominent German Jewish thinkers are discussed. In the first chapter, the life of Abraham Geiger, his works and the effect of the book are examined. While examining his life, it has been discussed in four different periods, based on the biography written by his son. In this section, the works of Geiger and especially *Was hat Mohammed aus dem Judenthume aufgenommen?* The effect of the work and Geiger's wording of Muhammad is discussed. In the

second part, Geiger seeks answers to the following questions: 1- Did Muhammad want to learn from Judaism? 2- By what means did Muhammad receive information from Judaism? 3- Could Muhammad get this information? 4- Did Muhammad learn from Judaism? In this section, Geiger's answers to these questions are examined and analyzed. In the third chapter, the ideas and concepts taken from Judaism according to Geiger are examined. As examples of thoughts, issues related to faith, creation of the world, life after death, resurrection, revelation, angels, jinn were discussed. Concepts such as tabut, taghut, Torah, cannah-cahannam, ahbar, derase, sebt, Furqan, ma'un, mathani were mentioned. In the fourth chapter, according to Geiger, the stories that passed from Judaism to Islam were discussed. The stories of the prophets in the Qur'an, starting with Adam, especially Moses, have been examined by comparing them with Jewish sources.

Yahudilik

Azerbaycan Dağ Yahudileri (Tarihi, Dini ve Sosyo-kültürel Açından Bir Araştırma)

Azerbaijan Mountain Jews (A historical, Religious and Socio-cultural Research)

Cabir Osmanlı, Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Güç, Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 239.

Özet:

Bu çalışmada Azerbaycan Dağ Yahudileri üzerine yapılmış araştırmalar, tarihsel süreç içinde yapılan atıflar, yaptığımız röportajlar, arşiv belgelerindeki bilgiler akademik yöntemlere göre analiz edilmiştir. Dağ Yahudilerinin bu isimle ne kadar zamandır anıldıkları, önceki varlıkları ve yaşadıkları coğrafyadaki demografik, dini, sosyo-kültürel durumları incelenirken, bilim adamlarının farklı iddia ve gözlemlerine de yer verilmiştir. Bazı çalışmalarda, Dağ Yahudilerinin atalarından bir grubun, M.Ö. 722 yılında gerçekleşen Asur sürgünü sırasında Azerbaycan bölgelerine yerleştikleri iddia edilmektedir. Bazı araştırmacılar da Dağ Yahudilerinin M.S. VI. yüzyılda Sasaniler döneminde ortaya çıkan Mazdek ayaklanmaları sırasında Kafkasya'ya sığınan Yahudi gruplarının halefleri olduklarını varsayımlardır. Çok az sayıda araştırmacıya göre de bunlar, Hazar devletinin ortadan kaldırılmasıyla Kafkasya'da yaşamlarını sürdüren Yahudilerin varisleridir. Bu görüşlerin dışında Dağ Yahudilerinin, X. yüzyıldan Çarlık Rusyasına kadar Azerbaycan'da kurulan devletlerin iskân politikaları sonucu yerleştirilen çeşitli Yahudi gruplarından oluştuğu iddiası da vardır. Çarlık Rusyasından Azerbaycan'ın bağımsızlık sonrası dönemine kadar Dağ Yahudilerinin tarihi, demografik, dini ve sosyo-kültürel durumları, saha araştırmaları, röportajlar ve elde edilen veriler tarafsız ve bilimsel yöntemlerle incelenmiştir. Tarihsel olarak Dağ Yahudilerinin dini inançları, Yahudiliğin Sefarad ve Mizrahi mezheplerinin gelenekleriyle yakından ilişkili olmasına rağmen, içinde yaşadıkları toplulukların çeşitli inanışları ve halk gelenekleriyle yakından bağlantılıdır. Dağ Yahudileri, Azerbaycan'ın bağımsızlığından sonra Yahudiliğin modern dini yorumlarına ve din anlayışına dönmeye çalışsalar da, toplumun orta ve yaşlı kesimleri geleneksel halk inanışlarından vazgeçmemiştir. Ancak sosyo-kültürel durum ve bunlarla ilgili bazı çalışmalar geleneksel iken, bağımsızlıktan sonra İsrail, Rusya ve ABD gibi ülkelerden gelen din kardeşlerinin organize çalışmaları ile modernist bir yaklaşım izlenerek ivme kazanmıştır. Çalışmanın sonunda ise konuyla ilgili fotoğraflar ek başlıklar altında verilmiş ve genel bir değerlendirme ile sonlandırılmıştır.

Abstract:

In this study, the researches made on the Azerbaijan Mountain Jews, the references made in the historical process, the interviews we made, the information in the archive documents were analyzed according to academic methods. While examining how long mountain Jews have been called by this name, their previous existence and their demographic, religious, socio-cultural status in the geography they live in, different claims and observations of scientists are also included. In some studies, it is claimed that an ancestor group of Mountain Jews settled in regions of Azerbaijan during the Assyrian exile in 722 BC. Some researchers have hypothesized that the Mountain Jews were the successors of Jewish groups who took refuge in the Caucasus during the Mazdek uprisings in the Sassanid era in the VI century AD. According to very few researchers, they are the heirs of the Jews who lived in the Caucasus with the abolition of the Caspian state. Apart from these views, there is also a claim that Mountain Jews consisted of various Jewish groups settled as a result of the settlement policies of the states established in Azerbaijan from the X century to Tsarist Russia. From Tsarist Russia to the post-independence period of Azerbaijan, the history, demographic, religious and socio-cultural issues, field studies, interviews and obtained data of Mountain Jews were analyzed with impartial and scientific methods. Historically, although the religious beliefs of the Mountain Jews are closely related to the traditions of the Sephardic and Mizrahi sects of Judaism, they are closely linked to the various beliefs and folk traditions of the communities in which they live. Although the mountain Jews turned to the modern religious interpretations and understanding of Judaism after the independence of Azerbaijan, the middle and old sections of the society did not give up their traditional folk beliefs. However, while the socio-cultural situation and some studies related to them were traditional, it gained momentum by following a modernist approach with the organized work of religious brothers from countries such as Israel, Russia and the USA after independence. At the end of the study, photos which connection with the subject were given under additional titles and ended with a general evaluation.

Yahudilik

Sefer Ha-Zohar'da Tanrı, Âlem ve İnsan Anlayışı

God, Man and Universe in Sefer Ha-Zohar

Ravza Aydın, Danışmanı: Prof. Dr. Fuat Aydın, Sakarya Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 201.

Özet:

Tanrı, âlem ve insan arasındaki ilişki insanlık tarihini en çok meşgul eden temel tartışma konularındandır. Bunun sebebi insanın varlığı ve var oluşu anlama ve temellendirme çabasından kaynaklanır. Yahudiler de bu meseleyi felsefi, teolojik bir zeminde inceledikleri gibi mistik ve ezoterik bir bakış açısıyla da ele almışlardır. Kabala'nın kökenleri gelenekte Âdem Peygambere kadar götürülmekle birlikte bir disiplin olarak Orta Çağ'da ortaya çıkmıştır. Sefer ha-Zohar ise Kabala'nın en önemli eseri olarak kabul edilir. Eser, miladi 2. yüzyılda yaşamış Şimon bar Yohay'a atfedilmekle birlikte araştırmalar Zohar'ın nihai şeklini Orta Çağ'da Moşe de Leon başkanlığında bir grup Kabalacının katkısıyla aldığını göstermektedir. Zohar batınî midraş türü bir eser olarak kabul edilmektedir. Ancak kapsamı salt midraş kategorisinde değerlendirilmesine uygun değildir. İçerik olarak Tanrı, âlem ve insana dair her türlü meseleyi felsefi, teolojik, mistik ve ezoterik bakış açısıyla içeren risâlelerden müteşekkil kapsamlı bir çalışmadır. Pek çok düşünce sisteminin yaklaşımını bir arada içerdiğinden tek bir bakış açısına hizmet etmez. Her düşünce sisteminden insanın yaklaşımına açık bir eserdir. Tezin ilk bölümünde öncelikle Sefer ha-Zohar'ın ortaya çıktığı döneme kadar Kabala'nın hangi evrelerden geçtiği ve hangi düşünce ekollerini içerdiği hakkında bilgi verdik. Akabinde Zohar'ın içeriğine tam anlamıyla nüfuz edebilmek için eserle ilgili şimdiye kadar yazarı, tarihi, içeriğiyle ilgili süregelen tartışmalara yer verdik. Tezin ikinci bölümünde ulûhiyet meselesi bağlamında Kabala'nın önemli öğretilerinden biri olarak kabul edilen Sefirot sistemi ve âlemin oluşumu hakkında Zohar'ı merkeze almakla birlikte yer yer önceki dönem Kabala eserlerine de atıfta bulunarak bilgi verdik. Son bölümde ise Tanrı ile insan arasında Zohar'da nasıl bir bağ kurulduğunu ele aldık.

Abstract:

The relationship among God, universe and man is one of the most preoccupied topics that has been discussed during the history of thought. The reason of this stems from the effort to comprehend the meaning of existence. In this thesis we tried to handle this topic under the perspective of Kabbalah. And Sefer ha-Zohar is regarded as the most important work of Kabbalah. It is regarded as an esoteric midrash. However, it is not correct to evaluate it only in the midrash category in terms of its content. It is a

comprehensive study consisting of pamphlets that contain all kinds of issues regarding God, the universe and humanity from a philosophical, theological, mystical and esoteric points of view. It does not serve a single point of view since it contains the approach of many thought systems together. In the first part of the thesis, we gave information about the phases of Kabbalah until the emergence of Sefer ha-Zohar and which mystic schools it included. Subsequently, we have given place to the ongoing discussions about the author, history and content of the work in order to fully penetrate the content of The Zohar. In the second part, we gave information about the Sefirot system, which is accepted as one of the important teachings of Kabbalah by referring to the works of Kabbalah from time to time, as well as the Zohar. In the last part, we handled how the Zohar discussed the relationship between God and man.

Yahudilik

Fahreddin Razi'nin Tefsir-i Kebir'inde Yer Alan Yahudilik İle İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

The Informations About Judaism in The Tafsir-i Kebir of Fahreddin Razi and the Evaluation in Terms of the History of Religions

Mine Sönmez, Danışmanı: Prof. Dr. İskender Oymak, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 115.

Özet:

Bu tez çalışması, Kur'an'da geçen Yahudilik ile ilgili bilgilerin Tefsir-i Kebir'deki yorumları, bunların Dinler Tarihi açısından tafsilatlı değerlendirilmeleri ve tahkikini konu edinmektedir. Yahudilikle ilgili mevzular öncelikle Yahudi kaynakları ve literatüründe, sonrasında ise Tefsir-i Kebir'de nasıl ele alındığı ortaya konulmuş ayrıca tefsirde Yahudilikle ilgili yer alan bu açıklamalar Dinler Tarihi açısından mütalaa edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Tezimiz giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Fahreddin Razi'nin hayatı, eserleri ayrıca tefsirdeki metodu ve ""TEFSİR-İ KEBİR"" adlı eseri hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, Yahudiliğin ilahi din kaynaklı olması münasebetiyle öncelikle iman ve inanç esasları Razi'nin bakışıyla irdelenerek bunların neliği genel çerçevede verilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde ise Fahreddin Razi tefsirindeki bilgiler ışığında Yahudilikle ilgili başlıca ibadet ritüelleri, Yahudi prototipi, karakteristik özellikleri ve diğer bazı konular değerlendirilmiştir. Anahtar Kelimeler: Tefsir-i Kebir, Fahreddin Razi, Yahudilik, İnanç ve İman esasları.

Abstract:

This thesis study is about the interpretation of the information about Judaism in the Qur'an in the Tafsir-i Kebir, their detailed evaluation and investigation in terms of the History of Religions. It was revealed how the issues related to Judaism were dealt with firstly in Jewish sources and literature and then in Tafsir-i Kebir, and these explanations about Judaism in the commentary were evaluated in terms of the History of Religions. Our thesis consists of an introduction, two chapters and a conclusion. In the introduction, information is given about Fahreddin Razi's life, his works, his method in tafsir and his work named ""TEFSİR-İ KEBİR"". In the first chapter, due to the fact that Judaism originates from the divine religion, first of all, the principles of belief and belief are examined with Razi's point of view, and what they are about is tried to be given in a general framework. In the second part, in the light of the information in the Fahreddin Razi commentary, the main worship rituals, Jewish prototipe, characteris-

tics and some other issues are evaluated. Key Words: Tefsir-i Kebir, Fahreddin Razi, Judaism, Principles of Faith and Faith.

Yahudilik

"el-Esas fi't Tefsir"de (Said Havva) Yahudilik ile İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

An Evaluation of Information Related to Judaism in "el-Esas fi't Tefsir" (Said Havva) on the Basis of History of Religions

Reyhan Kaçar, Danışmanı: Doç. Dr. Ramazan Işık, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 129.

Özet:

Bu tez çalışması, El-Esas Fi't Tefsir'de Yahudilik ile ilgili ayetlerin yorumlarının, Dinler Tarihi açısından değerlendirilmesini konu almaktadır. Yahudilikle ilgili konuların önce Yahudi kaynaklarında, sonra El-Esas Fi't Tefsir'de nasıl ele alındığı ortaya konulmuş ve Yahudilikle ilgili tefsirde yer alan açıklamalar Dinler Tarihi açısından değerlendirilmiştir. Tezimiz giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde, çalışmanın konusu, önemi, amacı ve metodu hakkında bilgiler verilmiş, İslam'da tefsir geleneği kısaca anlatılmıştır. Birinci bölümde, Yahudiliğin isimlendirilmesi ve tarihçesi incelenmiştir. İkinci bölümde, El-Esas Fi't Tefsir'e göre Yahudilikte inanç esasları üzerinde durulmuş ve üçüncü bölümde ise Yahudilikte ibadetler ve diğer bazı konular anlatılmıştır.

Abstract:

This thesis work is subject to evaluation of the comments of verses related to Judaism in ""El-Esas Fi't Tefsir"" on the basis of History of Religions. It is revealed how the subjects related to Judaism are discussed in accordance with Jewish sources and ""El-Esas Fi't Tefsir"" respectively and finally the definitions related to Judaism in the interpretation is evaluated in terms of History of Religions. Our thesis consists of introduction chapter, three chapters and conclusion. In the introduction chapter, information about the topic, importance, aim and method of this thesis work will be given. The interpretation ritual in İslam will be explained briefly. Generally Judaism will be explained. In the first chapter, denomination and short history of Judaism will be studied carefully. In the second chapter, Religion principals of Judaism in accordance whit ""El-Esas Fi't Tefsir"" will be studied carefully. In the third chapter, rituals of Judaism and the other subjects will be explained."

Yahudilik

Solomon Schechter ve Muhafazakâr Yahudilik

Solomon Schechter and Conservative Judaism

Mustafa Şahin, Danışmanı: Doç. Dr. Mahmut Salihoglu, İstanbul Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 359.

Özet:

Bu çalışma Solomon Schechter'in (1849-1915) Yahudilik yorumunu ve Muhafazakâr harekete katkısını ele almaktadır. Muhafazakâr hareketin benimsediği tarihsel yorumun Schechter'in düşüncesinde ve din yorumundaki etkisi çalışmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır. Muhafazakâr Yahudiliğin ideolojisi ve kurumsal kimliği üzerinde ciddi bir etki bırakan Schechter, hareket ile özdeşleşen ""gelenek ve değişim"" ya da ""orta yol"" prensibinin erken dönem savunucusunu yapan bir isimdir. Vahiy ile tarih arasındaki ilişkiyi bir diğerini göz ardı etmeden korumaya ve sürdürmeye çalışmış, geliştirdiği ""Katolik İsrail"" kavramıyla gelenek ve modernite arasında yaşanan krizde Yahudiliğin dinamizmi ve yaşanabilirliği adına alternatif bir çözüm önerisi sunmuştur. Schechter'in bir yandan geleneksel diğer yandan eleştirel düşünce merkezli bilim adamı kimliğinin yansımaları tüm yazılarında görülebilir. O, Ortodoks ya da Reformist gibi nitelermelere mesafeli olmuş, bunun yerine ""Yahudi"" üstkimliğine vurgu yapmıştır. Modern dönemde geleneksel Yahudiliğin korunması, canlandırılması ve işlevsel hale getirilmesi, onun ana hedefidir. Bu bakımdan hareketin geleneğe bağlı fakat değişim olgusunu her zaman gözetken bir karakter kazanmasında rol oynamıştır. İçeriden ya da dışarıdan yönelen asimile tehditlerine kararlılıkla karşı duruşu, bu manada Yahudi birliğine yaptığı yoğun vurgusu onun en temel vasıflarından birisi olmuştur. Diğer taraftan Schechter'in lider olarak oynadığı rol, henüz erken döneminde hareketin kurumsal anlamda şekillenmesinde ve sonraki süreçte geniş bir alanda hareket etmesinde etkili olmuştur. Solomon Schechter, sahip olduğu geniş vizyonu ve kurumsal yapılanmaya yaptığı katkıyla Muhafazakâr Yahudilik tarihinde önemli bir yere sahiptir. Anahtar Kelimeler: Solomon Schechter, Muhafazakâr Yahudilik, Tarihsel Ekol, Jewish Theological Seminary, Yahudilik Bilimi, Katolik İsrail.

Abstract:

This study deals with Solomon Schechter's (1849-1915) interpretation of Judaism and his contribution to the Conservative movement. The effect of the historical interpretation adopted by the Conservative movement on Schechter's thought and religious interpretation constitutes the main frame of the study. Having a serious impact on the ideology and institutional identity of Conservative Judaism, Schechter is an early advo-

cate of the "tradition and change" or "middle way" principle identified with the movement. He tried to protect and maintain the relationship between revelation and history without ignoring the other, and offered an alternative solution for the dynamism and continuity of Judaism in the crisis between tradition and modernity with the concept of "Catholic Israel". The reflections of Schechter's scientific identity, which is traditional on the one hand and centered on critical thinking on the other, can be seen in all his writings. He distanced himself from qualifications such as Orthodox or Reformist, emphasizing the "Jewish" umbrella identity instead. The preservation of traditional Judaism in the modern era, as well as its revival and functionalization, is his main goal. In this respect, he played a role in the movement's gaining a character that is dependent on tradition but always considers the phenomenon of change. His resolute stance against assimilation threats from inside or outside, and his intense emphasis on Jewish unity is one of his most basic characteristics. On the other hand, the role played by Schechter as a leader has been influential in the institutional formation of the movement in its early period and in its subsequent action in a wider area. Solomon Schechter has an important place in the history of Conservative Judaism with his broad vision and contribution to its institutional structure. Keywords: Solomon Schechter, Conservative Judaism, Historical School, Jewish Theological Seminary, Science of Judaism, Catholic Israel.

Yahudilik

Kidduş ha-Şem ve Hillul ha-Şem Bağlamında Tanah'ın Çıkış Anlatısında Yer İsimleri Sorunu

The Question of Toponyms in the Exodus Narrative of Tanakh within the Context of Kiddush ha-Shem and Hillul ha-Shem

Serdar Cihan Güleç, Danışmanı: Doç. Dr. Mahmut Salihoğlu, İstanbul Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 327.

Özet:

Bu çalışma Tanah'ta Mısır'dan Çıkış yolculuğunda yer alan bir takım Çıkış yer isimlerini, disiplinler arası bir bakış açısıyla Tarihsel Dilbilim verileri ve Yahudi sözlü kaynaklarıyla ele almaktadır. Çalışmada yer isimlerinin seçimi araştırma kapsamında belirtilen bir takım kriterlere göre yapılmıştır. Bu tercihin kapsamında Çıkış toponomileri Kızıl Denize kadar olanlarla sınırlandırılmıştır. Ayrıca kökensel olarak Mısırca ve Semitik diller arasında ihtilafli olanlar seçilmiştir. Son olarak dini gelenek içinde dil oyunlarına konu olmayanlar elenmiştir. Araştırmanın birinci bölümü iki ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım Kutsal Kitap araştırmaları açısından toponominin tarihsel gelişimini Orta Çağ'dan, günümüze kadar olan evrelerini ortaya koyarak tarih içindeki gelişimini analiz etmektedir. İkinci kısım ise Tanah toponomilerinin tarihi ve arkeolojik kaynaklarda yer alan literatür ve akademik problemlerini ele alarak linguistik, tarihsel sorunlarını tartışmaktadır. İkinci bölüm seçili Çıkış toponomilerinin isim ve lokasyon sorunları üzerinde durmaktadır. Bu bölümde Greko-Romen, Mısırca kaynaklarda yer alan literatür ve teorik münakaşalara dair geniş bir yer ayrılmıştır. Üçüncü bölüm münhasıran Kidduş ha-Şem ve Hillul ha-Şem kavramlarını, mahiyet, tarihsel gelişim ve Yahudi geleneğindeki algısıyla Şem ha-Meforaş'ı ihtiva edecek şekilde ele almaktadır. Bu çalışmada Kidduş ha-Şem ve Hillul ha-Şem'in Çıkış toponomisinde dini söylem ve ikonik kullanımların açıklamasında seçili Çıkış toponomisiyle ilgili olarak Midraş ve Aggada'da etkin yorumsal rolleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Abstract:

This study examines certain Exodus toponyms in the Hebrew Bible from an interdisciplinary perspective and by using the historical linguistic data and Jewish oral sources. The selection of the toponyms was made on the basis of several criteria deliniated in the scope of the research. The selection was limited to the ones until the Red Sea. Also, the disputed etyma between Egyptian and Semitic were selected. Finally, the ones that are not subject to the word puns in the religious tradition were eliminated. The first part of the research comprises two main sections. The first section outlines the historical development of biblical toponymy from the

medieval ages to the present time and analyzes its development in history. The second section examining the problems of the literature and scholarship within the historical and archeological sources of the biblical toponyms discusses their related linguistic, historical issues. The second part is focused on the toponymic and topographical issues of the selected Exodus toponyms. A large discussion is devoted to the literature and the controversies of the related theories in the Greco-Roman, and Egyptian sources. The third part exclusively deals with the concept of Kiddush ha-Shem and Hillul ha-Shem, their nature, historical development and reception in the Jewish tradition, as inclusive to Shem ha-Meforash (the Ineffable name) as a component. The conclusion in this study is that Kiddush ha-Shem and Hillul ha-Shem have an active interpretive role in Midrash, Aggada for explaining the religious discourse and iconic usage of the selected Exodus toponyms.

Bölgesel Çalışma

Uşak ve Çevresi Halk İnanışları ve Bu İnanışların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Folk Beliefs in Uşak and Its Vicinity and Evaluations of These Beliefs in Terms of Religious History

Vildan Başak, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Saliha Esen, Uşak Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, 201 sayfa.

Özet:

İlk insandan günümüze kadar insanlar her zaman bir şeylere inanma, onları kutsal kabul etme ihtiyacı duymuşlardır. Bu ihtiyacın sonucunda insanlar günlük hayatları başta olmak üzere hayatlarının her alanında birçok inanış ve uygulamayı benimsemiş, nesilden nesile aktararak bu inanış ve uygulamaların devam etmesini sağlamışlardır. Uşak ili, tarihin bilinen ilk dönemlerinden beri önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir yerleşim bölgesidir. Anadolu'nun her bölgesinde olduğu gibi Uşak yöresinde de çok eskilere dayanan ve insanların hayatlarına tesir eden inanış ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu inanış ve uygulamalar doğum, evlilik ve ölüm gibi hayatın çok önemli dönüm noktalarında belirgin bir durum arz etmektedir. Ayrıca insanların günlük hayatlarındaki pek çok konuda yaşamlarını kolaylaştıran ve tabiatta bulunan varlıklarla ilgili yaşadıkları tecrübeler sonucunda ortaya çıkan birçok inanış ve uygulama da bulunmaktadır. Bu çalışmamız sürecinde Uşak ilinde yaşayan halk inanışlarını araştırırken elde ettiğimiz bilgileri değerlendirdiğimizde bu inanış ve uygulamaların özellikle Türklerin İslam öncesi geleneksel inançlarının etkisiyle oluştuğu tespit edilmiştir. Buna ilaveten İslam'ın yasak olarak nitelendiği inanışların İslamlaşma süreci boyunca terk edilmeye başlandığını ve bu tür inanış ve uygulamalardan uzaklaşmanın hala devam ettiğini söyleyebiliriz. İslam dinine aykırı olmayan inanışlar ise İslami bir hüviyete büründürülerek halk tarafından yaşatılmaya devam etmekte, Müslüman Türk kültürünün ortak değerleri olarak sahiplenilmektedir. Çalışmada Uşak ve çevresinde yaşayan halk inanışlarını sadece tespit ederek bu bilgileri aktarmanın çok faydalı olmayacağı düşüncesiyle, bu inanış ve uygulamaların Dinler Tarihi açısından değerlendirmesi de yapılmıştır.

Abstract:

From the first man to the present day, people have always felt the need to believe in things and to accept them as sacred. As a result of this need, people have adopted many beliefs and practices in all areas of their lives, especially in their daily lives, and have ensured the continuation of these beliefs and practices by transferring them from generation to generation. Uşak province is a residential area that has hosted important civi-

zations since the first known periods of history. As in every region of Anatolia, there are many beliefs and practices in the Uşak region that have a very old history and affect people's lives. These beliefs and practices are evident at very important turning points in life such as birth, marriage and death. In addition, there are many beliefs and practices that make people's lives easier on many issues in their daily lives and that emerge as a result of their experiences with beings in nature. When we evaluated the information we obtained while researching the folk beliefs living in the province of Uşak during this study, it was determined that these beliefs and practices were formed by the influence of the pre-Islamic traditional beliefs of the Turks. In addition to this, we can say that the beliefs that Islam regarded as prohibited started to be abandoned during the Islamization process and this kind of beliefs and practices still continued. Beliefs that are not contrary to the religion of Islam continue to be kept alive by the people by assuming an Islamic identity and are embraced as the common values of Muslim Turkish culture. In the study, considering that it would not be very useful to only identify the folk beliefs living in Uşak and its surroundings and transfer this information, these beliefs and practices were also evaluated in terms of the History of Religions.

Bölgesel Çalışma

Antalya ve Çevresindeki Halk İnanışları

The Folk Beliefs in Antalya and Its Surrounding

Büşra Demirel, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Yeşilyurt, Akdeniz Ü.

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, 89 sayfa.

Özet:

Halk inanışları, Anadolu'nun her bölgesinde geçmişten günümüze kadar devamlılığını nesilden nesile devam ettirmektedir. Antalya yöresinde de pek çok alanda halk inanışlarının devamlılığını sürdürdüğü görülmektedir. Halk arasında inanışlar, gelenek, örf-adet kapsamında ifade edilmektedir. Genel çerçevede halk inanışı denildiğinde din dışı uygulamalar akla gelmektedir. Fakat halk inanışlarının temelini bakıldığında din ile bağlantısı muhakkaktır. Çalışmamızda öncelikle konumuz bağlamında ele alınması gereken kavramlardan söz edilmiştir. Ardından Antalya yöresini tanıtmak amacıyla Antalya'nın coğrafi konumu, tarihi ve sosyo-kültürel yapısından bahsedilerek halk inanışının en çok görüldüğü "hayat geçiş evreleri" olarak isimlendirilen doğum, evlenme, ölüm ve ek olarak ziyaret yerleri ile ilgili inanışlar ve bu inanışlarda dinin etkisi ele alınmıştır. Dinler Tarihi biliminin araştırma metotlarından deskriptif metot kullanılarak çalışma tamamlanmıştır. Kaynak olarak ise halk inanışları ile ilgili kaleme alınmış yazılı ve basılı eser ve makaleler, internet kaynakları ve kaynak kişilerin görüşlerinden yararlanılmıştır.

Abstract:

Folk religion has been passed down from generation to generation in every region of Anatolia. It is seen that folk religion has been existing in many areas in Antalya District as well. Folk religion is considered within the scope of traditions and custom. When folk religion is discussed in general, non-religious practices come to mind. However, when the basis of folk religion is taken into consideration, it seems certain that there is a connection between folk religion and the concept of religion. In our study, we firstly mention the concepts that needs to be dealt with in the context of our subject. Then, the beliefs related to shrines as well as birth, marriage and death, which are called "the stages of life" in which folk religion is common, and the effects of religion itself on these beliefs are discussed by mentioning the geographical, historic and sociocultural features of Antalya in order to introduce Antalya District. The study has been completed by using descriptive method, one of the research methods of the History of Religion. Written and printed works as well as articles about folk religion along with the resources on the Internet and opinions of resource persons have been utilized.

Bölgesel Çalışma

Elazığ İli Uluova Yöresi Halk İnanışları ve Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Elazığ Province Uluova Region Folk Believement and Evaluation in Terms of the History of Religions

Tarık Çetinkaya, Danışmanı: Doç. Dr. Hüsamettin Karataş, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, 102 sayfa.

Özet:

Elazığ İli Uluova Yöresi Halk İnanışları ve Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Uluova Yöresi hakkında kısaca bazı tarihi ve coğrafi bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, Uluova Yöresindeki geçiş dönemleriyle alakalı halk inanışları ve uygulamaları mülakat ve gözlem yöntemleri kullanılmak suretiyle araştırılmıştır. İkinci bölümde ise doğa/tabiat ile ilgili bazı halk inanışları ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Abstract:

The research named “Elazığ Province Uluova Region Folk Believement and Evaluation in Terms of The History of Religions” consists of an introduction and two parts. In the introduction part, some historical and geographical information about Uluova Region is given. In the first part, folk beliefs and practices related to the transition periods in Uluova Region were investigated by using interview and observation methods. In the second part, some folk beliefs about nature are discussed and evaluated.

Bölgesel Çalışma

Siverek ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

The evaluation of Folk Beliefs in Siverek and Its Surroundings in Terms of Religion

Gülistan Uğur, Danışmanı: Prof. Dr. Sami Kılıç, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, 99 sayfa.

Özet:

Giriş kısmında, ilçenin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu, isminin kaynağı hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde Siverek ve çevresindeki geçiş dönemleri ile ilgili halk inanışları ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi, ikinci bölümde ise Siverek ve çevresindeki tabiat ile ilgili inanışlar ve ziyaretlerle ilgili inanışlar ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular Dinler Tarihi açısından değerlendirilerek yöre halkının inanç ve uygulamalarının tarihi arka planı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın verileri kaynak taraması ve saha araştırması teknikleri ile elde edilmiştir. Ulaşılan veriler deskriptif ve fenomenolojik metotlar kullanılarak yazıya geçirilmiştir. Tezimiz bibliyografya ve ekler kısmı ile sona ermiştir. Anahtar kelimeler: Siverek, Doğum, Evlenme, Sünnet, Ölüm, Tabiat ile ilgili inanışlar.

Abstract:

Our thesis work named ""The Evaluation of Folk Beliefs in Siverek and Its Environment in terms of History of Religions"" consists of an introduction and two parts. In the entrance part, Information about the history, geographical location, social structure, education and economic situation of the district and the source of its name are given. In the first part, folk beliefs about the transition periods in and around Siverek and the evaluation of these beliefs in terms of the history of religions, in the second part, the beliefs about the nature and visits in Siverek and its surroundings, and the evaluation of these beliefs in terms of the history of religions. The findings obtained in the research were evaluated in terms of the History of Religions and the historical background of the beliefs and practices of the local people was tried to be revealed. The data of the study were obtained by literature review and field research techniques. The obtained data were written down using descriptive and phenomenological methods. Our thesis ends with the bibliography and appendices. Keywords: Siverek, Birth, Marriage, Circumcision, Death, Beliefs about Nature.

Budizm

Budizm'in Orta Asya'ya yayılması ve Türk kültürüne etkisi

The Spread of Buddhism to Central Asia and Its Effect on Turkish Culture

Nurcan Ünal, Prof. Dr. Ali İhsan Yitik, Dokuz Eylül Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Yüksek Lisans, 2021, sayfa 184.

Özet:

Bu çalışmanın amacı, Türk milletinin ana yurdu olan Orta Asya'nın Budist kültürle tanışması ve sonrasında bu dinin Türk kültürüne etkilerini ortaya koymaktır. Hint, İran, Çin, Türk ve pek çok başka kültürü bünyesinde toplayan Orta Asya, miladi onuncu asra kadar Budist kültürün etkin olduğu ve öğretildiği önemli merkezlerden biridir. Bu kültür doğal olarak Türk-İslam düşüncesinin özellikle ilk dönemlerini etkilemiş ve bu etkilerden bir kısmı günümüzde gerek mistik hayatın gerekse Anadolu halk inançlarının bir parçası olarak varlığını devam ettirmektedir. Amacımız da Türk dini hayatındaki Budist tesirleri tespit etmek ve böylece Türk dinsel yaşamının daha yakından tanınması ve anlaşılmasına katkı sağlamaktır. Çalışmamız, giriş ve sonuç bölümlerinin yanı sıra üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın amacının ve temel kaynaklarının ele alındığı giriş kısmından sonraki ilk bölümde, Buda'nın doğduğu çevre ve Budizm'in temel öğretisi tanıtılarak Budizm'in Kral Aşoka ve Kuşanlar vasıtasıyla Orta Asya'ya yayılış süreci irdelenmiştir. İkinci bölümde ise Budizm'in Orta Asya'da kök saldıği merkezler ve buralarda ortaya çıkan dini yapılar ve kurumlar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde de Türklerin bu dinden etkilenme süreçleri ve Budist tarihine etkileri ile onun Türk kültüründeki yansımaları araştırılmıştır. Sonuç bölümünde ise "Türk Budizm'i diye bir Budist akım var mıdır" ve "Budizm, Türk Kültüründen etkilenmiş midir?" soruları çerçevesinde ulaştığımız sonuçlar aktarılmıştır. Anahtar Kelimeler: Budizm, Orta Asya, Türk Kültürü

Abstract:

The introduction of Buddhist culture to Central Asia, where is the main homeland of the Turkish nation, has influenced many cultures. Central Asia has been home to Indian, Iranian, Chinese, Turkish and many other cultures on its territory and it has been considered one of the most important centers of Buddhism until the tenth century AC. Evaluating the effects of this belief, which is also accepted by the Turks, on Turkish-Islamic culture and revealing the Buddhist traces in our tradition have been the main purpose of this thesis. Our study consist of three main parts. Our In the introduction, we briefly mentioned the purpose, impor-

tance and sources of our study. In the first chapter, after dealing with the environment where Buddha was born, the basic teachings and rules of Buddhism, the arrival of Buddhism in Central Asia through King Ashoka and Kushans and the spread processes in this region were examined. In the second part, the important centers of Buddhism in Central Asia, which came to Central Asia and reached great power here, the geography of Central Asia and the services of its people to this religion are explained in detail. In the third chapter, the process of being influenced by this religion and their support for Buddhism of the Turks, who accept the Central Asian geography as their homeland, are explained, and the effects of this tradition on Turkish-Islamic culture are tried to be evaluated. In the conclusion section, after briefly summarizing our thesis, which we consider as a result of our study "Can we mention an ecole under the name Turkish Buddhism" and "Has Buddhism been influenced by Turkish Culture?" such problems are examined. Keywords: Buddhism, Central Asia, Turkish Culture

Budizm

Budizm'de Mezhepleşme Süreci: Mahayana ve Theravada Mezheplerinin Oluşumu ve Karşılaştırılması

The Process of the Formation of Denominations in Buddhism: The Emergence and Comparison of Mahayana and Theravada Denominations

Ali Rauf Kök, Danışmanı: Prof. Dr. Nermin Öztürk, Necmettin Erbakan Ü.

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, 94 sayfa.

Özet:

Budizm bugünkü Hindistan'ın kuzey eyaletlerinden biri olan Bihar eyaletinden dünyaya yayılmıştır. Kurucusu Siddhārtha Gautama isminde bir prensdir. Nirvana'ya ulaşmasının ardında 'Aydınlanmış' anlamına gelen 'Budha' ismini alır. Onun ölümünün ardından müritleri kendi içlerinde birtakım ihtilaflara düşmüşlerdir. Bu ihtilafları gidermek ve birliği sağlamak amacıyla konseyler düzenlenmiştir. Konseylerin etkisi Budizm tarihi açısından önemlidir. Zira konseylerde alınan kararlar keşişler arasında ayrışmalara neden olmuştur. Zamanla daha da belirgin çizgilerle birbirlerinden ayrılan keşişler bir süre sonra fikirlerini sistemleştirip mezhep haline getirmişlerdir. Bu çalışmada konseylerin Budizm'in iki büyük mezhebi olan Mahayana ve Theravada'nın oluşmasındaki etkisi ele alınmıştır. Mahayana ve Theravada okullarına dair genel bir tasvirten sonra aralarındaki benzerlik ve farklılıklara kısaca değinilmiştir.

Abstract:

Buddhism has been spread to the world from the state of Bihar, one of the northern states of today's India. Its founder was a prince who was called Siddhārtha Gautama. After reaching Nirvana, it took the name 'Budha' which means 'Enlightened'. After his death, his followers had some conflicts among themselves. Councils have been organized in order to resolve these disputes and ensure unity. The influence of the councils is important to the history of Buddhism. Because the decisions taken in the councils has caused divisions among the monks. Afterwards the monks who has seperated from each other with important differances have systematised their ideologies and they have created denominations. In this study, the influence of councils on Mahayana and Theravada which are the two major denominations of Buddhism was examined. Arter a general description of the schools of Mahayana and Theravada, similarity and discrepancy between them were mentioned.

Budizm

Budizm'de Mandala Anlayışı

Mandala Understanding in Buddhism

Mehmet Oğuz, Danışmanı: Doç. Dr. Hüsamettin Karataş, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, 106 sayfa.

Özet:

Budizm, MÖ. VI. asırda Kuzey Hindistan'da yaşadığı kabul edilen Sakyamuni Buddha'nın öğretileri çerçevesinde oluşan ve gelişen bir dindir. 2500 yıl gibi uzun bir tarihsel süreç geçiren Budizm, içinde doğduğu Hint kültürünün yanı sıra Orta ve Güneydoğu Asya'nın yerel kültürleriyle de karşılaşmış ve bu topraklarda egemen din ve kültür olmayı başarmıştır. Bu süreçte etkileşim tek yönlü olmamıştır. Budizm de diğer kültürlerden etkilenmiş ve değişime uğramıştır. Bunun bir sonucu olarak Budizm'de farklı ekoller ortaya çıkmıştır. Bu farklılık din içerisinde çeşitli uygulamaların oluşumuna veya var olan dini uygulamaların değişimine sebep olmuştur. Mandala sembolü de bu durumdan etkilenen dini bir uygulamadır. Mandala, temel Hint dinlerinde var olan kökeni çok eskiye dayanan bir uygulamadır. Mandala sembolünün kullanımıyla ilgili tarihsel sürece baktığımızda günümüze kadar çeşitli din ve kültürlerde farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir. Budizm'de mandala sembolleri daha ziyade Mahayana ekolünün etkin olduğu bölgelerde yaygındır. Onun bir alt kolu Tibet Budizm'inde ise, mandala sembollerinin tasarlanması ve kullanılması oldukça dikkat çekici ve ilginçtir. Miladi VII. asırda ortaya çıkan Tibet Budizm'i ayrıca başta mandala anlayışı olmak üzere geliştirdiği dini uygulamalarla diğer Budist ekolleri de etkilemiştir. Mandala, tantrik bir uygulama olması sebebiyle tantrizmin diğer unsurlarıyla da yakından ilişkilidir. Bu noktada mandalanın yoga ve meditasyon uygulamalarında kullanılan temel bir enstrüman olduğu görülmektedir. Tılsımlı sözler olarak da tanımlanan mantraların çoğunlukla mandala sembolleriyle birlikte kullanımı söz konusudur. Diğer tantrik uygulamalar olan yantra ve çakra ise gerek şekilsel olarak gerekse kullanım noktasında mandala sembollerine çok benzemektedir. Yantra ve çakra mandala ile benzer yönleri sahip olmasına karşın aralarında ayırt edici farklar da mevcuttur.

Abstract:

Buddhism, BC. VI. It is a religion that was formed and developed within the framework of the teachings of Sakyamuni Buddha, who was accepted to have lived in North India in the 16th century. Buddhism, which has gone through a long historical process of 2500 years, has encountered the local cultures of Central and Southeast Asia as well as the Indian culture it was born in, and has managed to become the dominant religion and cul-

ture in these lands. In this process, the interaction was not unidirectional. Buddhism has also been influenced and changed by other cultures. As a result, different schools of Buddhism emerged. This difference has caused the formation of various practices within religion or the change of existing religious practices. Mandala symbol is also a religious practice affected by this situation. Mandala is an ancient practice in the main Indian religions. When we look at the historical process related to the use of the mandala symbol, it is seen that it has been used in different ways in various religions and cultures until today. Mandala symbols in Buddhism are more common in areas where the Mahayana school is active. In Tibetan Buddhism, which is a sub-branch of it, the design and use of mandala symbols is quite remarkable and interesting. Gregorian VII. Tibetan Buddhism, which emerged in the 16th century, also influenced other Buddhist schools with its religious practices, especially the understanding of mandala. Mandala is closely related to other elements of tantrism, as it is a tantric practice. At this point, it is seen that the mandala is a basic instrument used in yoga and meditation practices. Mantras, also known as talismanic words, are often used together with mandala symbols. Yantra and chakra, which are other tantric practices, are very similar to mandala symbols both in form and in terms of usage. Although yantra and chakra have similar aspects with the mandala, there are also distinctive differences between them.

Din Bilimcileri

Dinler Tarihi Perspektifiyle Bir Aydınlanma Dönemi Din Bilimcisi Olarak Thomas More ve Ütopyası

As an Enlightenment Period Theolog Thomas More and his Utopia in the Perspective of the History of Religions

Ümran Yılmaz Çalık, Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Alıcı, Erzincan Binali Yıldırım Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 171.

Özet:

Aydınlanma, insanı geleneklerinden, inançlarından kurtarıp evreni ve hayatı aklıyla açıklayarak mutlu ve özgür yaşamayı amaçlayan bir düşünce biçimidir. Aydınlanma Tanrı'yı hayatın dışına çıkarmış, din, mitoloji, metafizik ve hurafelerin yerine aklı koymuştur. Bu çalışmada bir Aydınlanma dönemi din bilimcisi olan Thomas More'un yaşamına, fikirlerine, etkilendiği şahsiyetlere, kaleme aldığı Ütopya adlı eserin diğer yazarlara nasıl ışık tuttuğuna ve yaşadığı dönemin, eserlerine nasıl yansıdığına değinilmiştir. Ütopya kavramı ilk defa Thomas More'un Ütopya adlı eserinde kullanılmıştır. Kitap iki bölümden oluşmakta olup ilk bölümde İngiltere'de yaşanan sorunlara değinilmiş, ikinci bölümde ise bu sorunlara ütöpik çözümler getirilmiştir. Aydınlanma öncesi ütöpik eserlere değinilerek aynı zamanda Aydınlanma dönemi öncesinde, Aydınlanma döneminde ve Ütopya adlı eserdeki din olgusuna ayrıca değinilmiştir.

Abstract:

Enlightenment, is a way of thinking, that aims to live happily and freely by rescuing humankind from its traditions, believes and explaining life with reason. Enlightenment has put God out of life, replaced religion, mythology, metaphysic and superstitions with reason. In this study, the life of Thomas More, an Enlightenment period theologian, his ideas, the personalities he was influenced by, how his work, called Utopia, shed light on other writers and how the period in which he lived is reflected in his works, are mentioned. The term Utopia was first named in Thomas More's work called Utopia. The book consists of two parts, in the first part problems in England are mentioned, in the second part utopic solutions to this problems are given. By referring to utopic works in the Pre-Enlightenment period, the religious phenomenon of the Pre-Enlightenment period, Enlightenment period and in the work called Utopia was also mentioned.

Dinî Azınlıklar

Türkiye’de Dinî Azınlıklar

Religious Minorities in Turkey

Sevingül Elif Gümüş, Danışmanı: Prof. Dr. Mahmut Aydın, 19 Mayıs Ü.
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 111.

Özet:

Bu çalışmada Türkiye’deki mevcut azınlıklar dinî -sosyal gerçeklik bağlamında ele alınmaktadır. Azınlık kavramı insanlık deneyiminin toplumsallaşmayla birlikte gelişen tüm formlarında bir karşılık bulmaktadır. Azınlıkların dini, kültürel ya da etnik çeşitliliği farklı tarihsel ya da siyasi koşullarda ortaya çıkan birbirinden farklı yapı ve işleyişleri kanıtlamaya yetmektedir. Bu çalışmada Türkiye özelinde dinî azınlıklar konusu ele alınmaktadır. Azınlıklar gerek mevzuatı gerekse ortaya koyduğu maliyetleri itibariyle uluslararası bir boyutta ele alınmaktadır. Dünya genelinde hemen her ülkenin kendi siyasi örgütlenme modeli içinde tanımlanmış ya da tanımlanmamış farklı ölçeklerde yaşamlarını sürdüren azınlık gruplarına sahip olduğu söylenebilir. Türkiye tecrübesinde azınlıklar tarihsel anlamda İslam’la, siyasi ve kültürel anlamda ise Osmanlı geleneğiyle ilişkilendirilebilecek özellikli temalara sahiptir. Modern Türkiye’de azınlık meselesinin giderek önemli bir kavram şebekesi içerisinde ele alınmasının nedeni konunun hem tarihsel hem de siyasal anlamdaki girift doğasından kaynaklanır. Türkiye’nin azınlık politikalarına yön veren, kurucu metin Lozan Antlaşmasının amir hükümleridir. Türkiye’de birer dinî azınlık grubu olarak tanımlanan Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerin fiili durumları hakkındaki değerlendirme ve çıkarımlarda uluslararası sözleşmeler de etki ve baskı yaratma gücüne sahiptir. Çalışmada Türkiye’deki belli başlı dinî azınlık gruplarının birer azınlık statüsü içinde tanımlamalarının getirdiği sonuçlar ve ortaya çıkan maliyetler üzerinde durulmaktadır.

Abstract:

This study examines religious minorities in Turkey from a religious-social perspective. In every form of human social experience the concept of minority finds itself a place. The religious, cultural or ethnic diversity of minorities, suffice to prove different structures and processes produced by differing historical or political circumstances. In this study, we focus on religious minorities in Turkey. Minorities, both in terms of legal structure and costs, have been taken from an international dimension. All around the world, recognized or not, almost every country has minorities in different rates. In Turkey, minorities have characteristic themes that can either be associated with Islam from a historical framework or with the Ottoman tradition from a political and cultural point of view. The reason

why Turkey's minority issue has been dealt with an increasingly complex network of concepts is due to the historically and politically involved nature of the topic. Turkey's policies toward minorities are mainly shaped by the provisions of the Treaty of Lausanne. International treaties can influence and create pressure on issues regarding the assessments and evaluations of practical circumstances of Greeks, Armenians and Jews which are defined as religious minority groups in Turkey. This study elaborates on the results and costs brought about by the formal recognition of the minority status of certain minority groups in Turkey.

Hinduizm

Hinduizm'de Evlilik Ritüeli

Marriage Ritual in Hinduism

Şeyma Nur Deniz, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ali Bağır, Sakarya
Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 114.

Özet:

Yaşam döngüsü ritüellerinden biri olan evlilik, bir kadın ile bir erkek arasında yasal ve sosyal olarak onaylanmış bir birlikteliktir. Hinduizm'de evlilik müessesesi yaşam döngüsü ritüellerinin en önemlisidir ve kendine has ritüellerle uygulanmaktadır. Hindu geleneğinde evlilik, soyun sağlıklı bir şekilde devam etmesine vesiledir. Hinduizm'in kutsal metinlerinde evliliğin önemli bir vazife olduğu belirtilmektedir. Hinduizm'de evlilik belirli bir sırayla yapılması gereken ve birkaç unsur içeren karma bir ayinden oluşmaktadır. Hindu geleneğinde evlenme vazifesini yerine getiren kimsenin önemli sorumluluklar üstlendiği ancak evlilik hayatı olmayan kimselerin ise yarım olduğu kabul edilmektedir. Evlilik erkekler için dini bir görevdir ve evliliğin bir erkeği tamamladığına inanılmaktadır. Bu açıdan evlilik erkek için ideal Hindu hayatının dört evresinden ikincisi olan aile hayatı evresine geçiştir. Kadın içinse evlilik, bir nevi dine giriş töreni olarak görülmektedir. Evlenen kadın erkeğin yarısıdır ve kocasına sadakati nispetiyle bir birey olarak kabul edilir. Ayrıca, Hindu tarihinde var olan sati uygulamasıyla, kadın ölen kocasının cenaze ateşinde yakılır ve böylece ona sadakatini göstermiş olur. Hinduizm'in kutsal metinlerinde yer alan ifadeler kadının toplumdaki statüsünün şekillenmesinde etkili olmuştur. Ayrıca Hinduizm'de evlilikte kast denkliği önemsenmekte ve evlenecek çiftlerin aynı kast statüsüne sahip olması gerektiği belirtilmektedir. Dinî metinlerde eşit kastlar arasında gerçekleştirilen evliliğin en ideal evlilik olduğu vurgulanmaktadır. Bizim bu çalışmadaki amacımız, Hinduizm'deki evlilik töreni hakkında bilgi sunmaktır.

Abstract:

One of the life cycle rituals, marriage is a legal and socially sanctioned union between a man and a woman. In Hinduism, the institution of marriage is the most important of the life cycle rituals and is practiced with unique rituals. In the Hindu tradition, marriage is instrumental in the healthy continuation of the lineage. It is stated in the scriptures of Hinduism that marriage is an important duty. In Hinduism, marriage is a mixed ritual that has to be done in a certain order and includes several elements. In the Hindu tradition, it is accepted that the person who fulfills the marriage duty assumes important responsibilities, but the people who do not have a marital life are half. Marriage is a religious duty for men and it is

believed that marriage completes a man. In this respect, marriage is the transition to the family life stage, which is the second of the four stages of the ideal Hindu life for men. For women, marriage is seen as a kind of religious entry ritual. A woman who marries is half of a man and is considered an individual in proportion to her loyalty to her husband. Moreover, with the practice of sati, which exists in Hindu history, the woman is cremated at the funeral pyre of her deceased husband, thus showing her loyalty to him. The expressions in the scriptures of Hinduism have been effective in shaping the status of women in society. In addition, in Hinduism, caste equivalence is considered important in marriage and it is stated that couples to marry must have the same caste status. It is emphasized in religious texts that marriage between equal castes is the most ideal. Our aim in this study is to provide information about the marriage ritual in Hinduism.

Mitoloji

Joseph Campbell'ın Dinler Tarihine Katkıları

Contributions of Joseph Campbell's to the History of Religions

Emine Tayyare, Danışmanı: Prof. Dr. Kadir Albayrak, Çukurova Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 126.

Özet:

Bu çalışma XX. yüzyılda yaşamış Amerikalı mitolog Joseph Campbell (1904-1987) ve onun başlıca çalışmaları üzerinedir. Karşılaştırmalı mitoloji ve din üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan Campbell'ın geçmişten günümüze kadar olan mitler çerçevesinde üzerinde durduğu konular ön plana çıkarılmıştır. Bu yapılırken de onun dinler tarihine olan katkılarının vurgulanması amaçlanmıştır. Çalışma, Campbell'ın hayatı, eserleri, tanrı tasavvuru, din hakkındaki görüşleri ve onun mitoloji anlayışı üzerinedir. O, mitin tek bir gökyüzünün altında yaşayan insan tekinin müziği olduğunu söylemektedir. Bu müziğin sözleri farklı da olsa notaları her yerde duyulmaktadır. Çünkü mitlerde işlenen temalar hemen hemen her kültürde benzerlik göstermektedir. Bu da insanlığın paylaştığı kolektif bilincin olguları olmasındandır. Kolektif bilincin olguları olan mitler de dinlere kaynaklık etmiştir.

Abstract:

The subject of this study is American mythologist Joseph Campbell (1904-1987) and his primary works. This study has highlighted the topics that Campbell who is known for works on comparative mythology and religion, within the framework of myths from the past to the present. While doing this, it has aimed to emphasize his contributions to the history of religions. The study is on Campbell's life, studies, views on god and religion, and his understanding of mythology. He says that mythology is the song of the universe even when we cannot name the tune. It is the music of a human being who lives under one sky. Even though the lyrics of this music are different, the notes have heard everywhere. Because the themes covered in myths are similar in almost every culture. That is because there are phenomena of collective consciousness shared by humanity. Myths that are the phenomena of collective consciousness has been the source of religions.

Mitraizm

Arkeolojik, Epigrafik ve Filolojik Veriler Işığında Mithra ve Mithraizm Mithra and Mithraism in the Light of Archaeological, Epigraphic and Philological Data

Ömer Uzunel, Danışmanı: Prof. Dr. Dursun Ali Aykıt, Sivas Cumhuriyet Ü.
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 680.

Özet:

MS. I. yüzyılın son çeyreği günümüze kadar etkileri sürmekte olan kırılmaların yaşandığı bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir taraftan, Kudüs'te Yahudiler için en kutsal mekan olan tapınak Romalı komutan Titus tarafından yıkılıp yağmalanırken, diğer taraftan kanonik kabul edilen ilk İncil metinleri kaleme alınmıştır. Tam da bu zaman diliminde antik dünyanın en gizemli kültürlerinden biri olan Mithraizm'e ait ilk anıtlar Roma İmparatorluğu içerisinde görülmeye başlar. Yaklaşık üçyüz yıl boyunca özellikle askerler arasında taraftar bulan kültün, MS. IV yüzyılda Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nda egemen olması ile diğer pagan inançlar gibi baskı ve zulüm ile ortadan kalktığı kabul edilmektedir. Mithraizm'e dair temel problem MS. I. yüzyıl sonunda tüm anıtsallığı ile birden ortaya çıkmasıdır. Bu durum kültün kökenine ilişkin farklı yorumları beraberinde getirmektedir. Tauroktoni adı verilen ve tanrı Mithra'nın bir boğayı kurban ettiği sahne ve Leontokephalus karmaşık ikonografisi ile kültü karşı ilgiyi daha da arttırmaktadır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde her çalışmanın çok güçlü deliller ile desteklendiği göze çarpmaktadır. Özellikle Tauroktoni konusunda yapılan astronomik yorumlar çok farklı yaklaşımlar içerirken, herhangi birini tümüyle reddetmek mümkün değildir. O halde onlarca farklı görüş nasıl olur da bu şekilde haklı olabilir? Elinizdeki bu çalışma kültü, yapılan tüm yorumları tek bir potada eriten ve etkileri günümüze kadar devam etmekte olan 'düalist pagan sembolizmi' olarak adlandırdığımız metodolojik çerçevede ele almaktadır. En olgun hali ile Taoizm'in yin ve yang sembolizminde karşılaştığımız söz konusu 'düalist sembolizm' yaşamın her alanına yayılması ile yaşamın kendisini ifade etmektedir.

Abstract:

The last quarter of the 1st century appears as a period in which ruptures are experienced, the effects of which continue to this day. On the one hand, the Temple, which was the holiest place for the Jews in Jerusalem, was destroyed and plundered by the Roman general Titus, on the other hand, the first canonical texts were written. It was also at this time that

the first monuments of Mithraism, one of the most mysterious cults of the ancient world, appeared on Roman Empire. The cult, which found adherents mainly among soldiers for about three hundred years, is considered to have disappeared with oppression and persecution like other pagan beliefs with the dominance of Christianity in the Roman Empire in the IV century. The main problem with Mithraism is that it suddenly appeared with all its monumentality at the end of the first century. This situation brings with it different interpretations of the origin of the cult. The scene in which the god Mithra sacrifices a bull called the Tauroctoni and the Leontocephalus with its complex iconography further increase interest in the cult. When the studies are examined, it is noticeable that each study is supported by very strong evidence. Although the astronomical interpretations of Tauroctoni in particular involve very different approaches, it is not possible to dismiss any of them completely. So how can dozens of different opinions be justified in this way? This study treats the cult within the framework of 'dualistic pagan symbolism', which fuses all interpretations into one pot and whose effects persist to this day. 'Dualistic symbolism', which we encounter in its most mature form in the yin and yang symbolism of Taoism, expresses life itself by spreading to all areas of life.

Mitraizm

Mitraizm ve Mitraizm'in Erken Dönem Hıristiyanlığına Olası Etkileri

Mithraism And its Possible Influences on Early Christianity

Mahmut Çoban, Danışmanı: Prof. Dr. Şinasi Gündüz, İstanbul Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 237.

Özet:

Bu çalışma, Mitraizm'in tarihsel serüvenini ve erken dönem Hıristiyanlığı üzerindeki olası etkilerini deskriptif metotla karşılaştırmalı bir şekilde ele almaktadır. Kökeni Hintlerin ve İranlıların birbirlerinden ayrılmadan önceki dönemlerine kadar uzanan Mitra, sahip olduğu konumu ve önemi nedeniyle Hinduizm'in kutsal metinleri Vedalar'dan Zerdüştilikteki Avesta'ya kadar çok sayıda yazılı belgeye konu olmuştur. Mitra inancı, zamanla Mezopotamya ve Anadolu'ya ulaşmış ve oradan da askerler, tüccarlar ve köleler yoluyla Roma dünyasına yayılmıştır. Roma'da Hint ve İran kökenine göre oldukça farklı bir görüntü oluşturan Mitra'ya dayalı inanç, kendine özgü tapınakları, gizliliğe dayanan öğretileri, inisiyasyon ritüelleri ve boğa öldürme rölyefleri gibi ikonografik unsurlarıyla yaygın bir külte dönüşmüştür. Roma'da önemli inançlardan birisi haline gelen ve bazı imparatorlar tarafından da desteklenen Mitraizm, zaman içerisinde Hıristiyanlık ile rekabet edecek seviyeye ulaşmıştır. Ancak, 4. yüzyılın sonlarında Hıristiyanlığın Roma İmparatorluğu'nca resmi olarak tanınmasıyla ve değişen politik şartlar içerisinde zayıflayarak önemini kaybetmiştir. Bunların yanında Mitraizm ile Hıristiyanlık arasında Mitra ile İsa'nın yaşamları, ikonografik unsurlar, vaftiz ve son akşam yemeği gibi uygulamalar temelinde çok sayıda benzerliklerin olduğu görülmüştür. Bunun gibi benzerlikler, Mitraizm'e ait bazı uygulamaların Hıristiyanlığa nüfuzu iddialarını gündeme getirmiş ve tartışmalara neden olmuştur. Bu amaçla araştırmada söz konusu etki ve benzerlik iddialarına yönelik tartışmalara yer verilerek Mitraizm'in Hıristiyanlık üzerindeki olası etkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Abstract:

This study comparatively deals with the historical adventure of Mithraism and its possible influences on early Christianity with a descriptive method. Mithra, whose origin dates back to the times before Indians and Iranians separated from each other, became the subject to numerous written documents from Vedas, the sacred text of Hinduism, to Avesta in Zoroastrianism due to its position and importance. In time, the Mithraic belief reached to Mesopotamia and Anatolia, and spread to the Roman world through the soldiers, merchants and slaves. The belief based on Mithra, which constitutes a very different view in Rome compared with its Indian

and Iranian origins, became a widespread cult with its mithraeums, secret teachings, initiation rituals and iconographic elements such as bull-slaying reliefs. Mithraism, which became one of the most important beliefs in Rome and was supported by some emperors, reached a level competing with Christianity in time. However, at the end of the 4th century, as a consequence of official recognition of Christianity by the Roman Empire and due to the changing political conditions, it weakened and lost its importance. Besides, it was seen that Mithraism and Christianity have many similarities based on the lives of Mithra and Jesus, iconographic elements, practices, such as baptism and the Lord's Supper. Such similarities brought up the claims that some practices belonging to Mithraism have an effect on Christianity and caused controversies. In conclusion, in this study, it was tried to determine the possible effects of Mithraism on Christianity by mentioning the discussions about the claims on the aforesaid effect and similarity.

Mukayeseli Çalışmalar

Semitik Dinlerde Kölelik ve Cariyelik

Slave and Cariality in Divine Religions

Halil İbrahim Çakar, Danışmanı: Doç. Dr. Hamza Karaoğlan, Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 97.

Özet:

Bu çalışmamız, genel anlamda Diğer kültürlerde ve Semitik dinlerde kölelik-cariyelik konularını ele almaktadır. Tezimizin içerisinde diğer medeniyetlerde ve Semitik dinlerde köle-cariye olma nedenleri, sosyal statüleri gibi konulara değinip, yorumlamaya gayret edilmiştir. Kölelik ve cariyelik müessesesinin, insanlığın tarih sahnesine çıktığı zamandan beri mevcudiyetini koruduğu düşünülmektedir. Bu müessese, insanların hür yaşamlarını zincire vurarak kişilerin özgürce yaşama haklarını elinden almaktadır. Köleleri ve cariyeleri, zincire vuran, onların bütün haklarını elinden alan sahiplerinin başlıca hedefi, üstün olma ve bir kişiyi başka bir kişiye ezdirme durumunu ortaya çıkarmıştır. Kölelik ekonomik sebeplere ve iş gücüne dayalı bir sisteme sahip olduğundan dolayı, güçsüzleri boyunduruk ve tasarrufları altında tutmayı tercih etmişlerdir. Kutsal kitapların insanoğluna gönderilmesinin en temel nedenlerinden biri, insanca yaşam reçetesini sunmak ve insanoğlunun hür yaşamını iyileştirmektir. Pek çok konuyu muhtevasına alan bu kutsal kitaplar, kölelik ve cariyelik konularına da yer vermişlerdir. Yahudiliğin ve Hristiyanlığın kutsal kitapları köle ve cariyeye elde etme yollarını detaylı bir şekilde bünyesinde barındırırken, kölenin azadı meselesine yer vermemiştir. İnsanoğlu kendisine indirilen bu kutsal kitapların hükümlerine uymak yerine, kendilerinin işine gelecek şekilde üstünlük hissiyatını kaybedeceği düşüncesiyle, indirilen kutsal kitapları kendilerine göre yorumlayıp tahrif etmişlerdir. İslam bu iki ilahi dinden farklı olarak, insanların hürriyetlerine önem vermiş ve kutsal kitap olarak da insanların köleleştirilmesine karşı çıkmıştır. Anahtar Kelimeler: Tevrat, İncil, Kur'an-ı Kerim, Köle, Kölelik, Cariye, Cariyelik, Diğer Medeniyetler, Kölelerin hakları, Kölelerin Sosyal Statüleri

Abstract:

This study deals with the subjects of slavery-concubinage in other civilizations and Semitic religions in general. In our thesis, it has been attempted to touch and interpret issues such as the reasons for being a slave-concubine in other civilizations and Semitic religions and their social status. It is thought that the establishment of slavery and concubine has preserved its existence since the time humanity appeared on the syage of history. This institution deprives people of their right to live freely by hit-

ting their free lives with zinc. The target of the owners, who shained slaves and concubines and took away all their rights, has revealed that they and oppress one person to another. Since slavery had a system against economic reasons and labor, they preferred to keep the powerless under the yoke and their disposal. One of the main reasons why the holy books were sent to human beings is to offer the prescription of human life and to improve the free of human beings. These holy books, which include many subjects, also included slavery and concubinage. Whike the holy books of Judaism and Christianity contain the ways of obtaining slaves and concubines in detail, they do not include the issue of the freedom of slaves. Ġnstead of obeying the provisions of these holy books sent down to him, human beings interpreted and distorted the downloaded holy books in their own way, thinking that they would lose their sense of superiority. Unlike these two divine religions, Islam gave importance to the freedom of people and opposed the enslavement of people as a holy book. Keywords: Torah, Bible, The Qur'an, Slave, Slavery, Concubine, Other Civilizations, Slaves Rights, Slaves Social Status

Mukayeseli Çalışmalar

Rus Ortodoks Kilisesi Kaynaklarında İslam ve Müslümanlar

Islam and Muslims in Russian Orthodox Church Sources

Fatma Nur Erkan, Danışmanı: Prof. Dr. Ali Osman Kurt, Ankara Sosyal Bilimler Ü. İslami Araştırmalar Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 146.

Özet:

Rusya'da Ortodoksluktan sonra en fazla nüfusa sahip din İslam'dır. Çarlık Rusya'sı, SSCB dönemi ve günümüzdeki Rusya Federasyonu da dâhil olmak üzere on bir asırdır bu durum değişmemiştir. Rusların millet olarak tarih sahnesine ilk çıkışları, İslam ile tanışmaları ve Ortodoksluğu kabul etmeleri 9. yüzyıla denk gelmektedir. Bu yüzden Rus Ortodoks Kilisesi'nin İslam'a ve Müslümanlara ilişkin görüşlerini anlamak için kilise tarihi iyi bilinmelidir. İlk kaynaklarda açıkça görülen Bizans etkisi, İslam'ın Ruslar tarafından olumsuz yorumlanmasına zemin hazırlamıştır. İslam'ı araştırma noktasında gerek siyasî gerekse sosyo-kültürel sebeplerden dolayı tarih boyunca engellerle karşılaşan kilise, günümüze kadar objektif olmaktan uzak bir tavır sergilemiştir. Bu çalışmanın amacı geçmişten günümüze kadar Rus Ortodoks Kilisesi açısından önemli şahsiyetlerin, İslam ve Müslümanlarla ilgili görüşlerini ve çalışmalarını objektif olarak ortaya koymaktır. Ayrıca bu çalışmada, kilisenin İslam'a yönelik bakış açısının tarihi süreç içerisindeki seyri incelenmiş olup söz konusu bakış açısının kilise tarafından günümüzdeki İslam din eğitimine ne kadar yansıdığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Abstract:

Islam is the most populous religion in Russia after Orthodoxy. This has not changed for eleven centuries, including Tsarist Russia, the USSR period and the Russian Federation today. The Russians first entered the history scene with their religious lives. Their meeting with Islam and their acceptance of Orthodoxy equivalent to the 9th century. Therefore, in order to understand the views of the Russian Orthodox Church about Islam and Muslims, the history of the church must be well known. The Byzantine influence, evident in the first sources, laid the groundwork for the negative interpretation of Islam by the Russians. At the point of researching Islam, the church, which has faced obstacles throughout history both for political and for socio-cultural reasons, has shown a far-from-objective attitude until today. The aim of this study is to present objectively the views of important figures, regarding Islam and Muslims, for the Russian Orthodox Church from past to present. In addition, the course of the view on Islam in the historical process has been examined and it has been de-

terminated how much this view is reflected in Islamic religious education by the church today.

Mukayeseli Çalışmalar

Eskatolojik Beklentiler Açısından Şîa ile Ortadoğu Dinleri Arasındaki Etkileşim

Interaction Between The Shi'a and The Middle East Religions in Terms of Eschatological Expectations

Musa Pashayev, Danışmanı: Prof. Dr. Şinasi Gündüz, İstanbul Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 157.

Özet:

Eskatoloji mitosları yeryüzü yaşamının sonuyla ilgili yaşanacak vakaları belirtmektedir. İnsanoğlu tarih süresince yalnızca evrenin ne şekilde yaratıldığı ile alakadar olmamış, bunun yanında yaşanacak son ile de alakadar olmuştur. Bu bağlamda mesîh ve mehdî fenomenleri tarihsel süreçte günümüze kadar mevcudiyetini devam ettirmiş, ciddi vakaların yaşanmasına sebep olmuş ve dinî gelenekleri ciddi derecede etkilemiştir. Mesîh kavramı, birçok dinî gelenekte karşımıza çıkar. Bu kavramın müşterek noktaları genel olarak kıyamet öncesinde gelecek, insanların düşmanlarını ortadan kaldıracak, huzur, adalet ve refah sağlayacak bir kurtarıcı-kral figürü olmasıdır. Tarihsel süreç içerisinde Şîa'nın Yahudilik ve Hıristiyanlıkla etkileşimi özellikle mesîh ve mehdî kavramları açısından kendisini göstermiştir. Mesîh fikrinin gerek Yahudilikte gerekse Hıristiyanlıkta oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Özellikle Yahudilikte sürgün zamanlarında vuku bulan olaylara bağlı olarak Zerdüştilikle yaşanan etkileşim zamanla Mesîh fikrinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışma ile kurtarıcı bir beklenti inancını temsil eden mehdîlik incelenmiştir. Literatürden ve kutsal kitaplardan elde edilen veriler ışığında başta Şîa geleneğinde olmak üzere, Zerdüştilikte, Hıristiyanlıkta, ve Yahudilikte mehdîliğe dair yer alan ilahi bir beklenti olarak kurtarıcılık imgesinin kim olduğu, hangi vasıflara sahip olduğu, ne zaman zuhur edeceği ve neler yapacağına ilişkin eskatolojik bir yaklaşım ortaya konmuştur. Anahtar Kelimeler: Mesîh, Mehdî, Eskatoloji, Etkileşim, Ortadoğu Dinleri.

Abstract:

Eschatology myths indicate the events that will be experienced regarding the end of earthly life. Throughout history, humankind has not only been concerned with how the universe was created, but also with the end to be experienced. In this context, the phenomena of the messiah and the mahdi have continued their existence in the historical process until today, caused serious cases and seriously affected religious traditions. The concept of messiah appears in many religious traditions. The common point of this concept is that he is a savior-king figure who will come before the apocalypse, who will eliminate the enemies of the people and provide

peace, justice, and prosperity. In the historical process, the interaction of Shia with Judaism and Christianity has shown itself especially in terms of the concepts of messiah and mahdi. It is known that the idea of Christ is very important both in Judaism and Christianity. Especially in Judaism, the interaction with Zoroastrianism, depending on the events that took place during the times of exile, led to the emergence of the idea of Christ over time. In the light of all this information, the Mahdism, which represents a liberating expectation belief, has been examined with this study. In the light of the data obtained from the literature and the holy books, the image of the savior as a divine expectation regarding the Mahdism in the Shia tradition, Zoroastrianism, Christianity and Judaism, who is the image of the savior, what qualities it has, when it will appear and what it will do. An eschatological approach regarding. Key Words: Christ, Mahdi, Eschatology, Interaction, Middle Eastern Religions.

Mukayeseli Çalışmalar

Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Haftalık Kutsal Gün Fenomeni

The Phenomenon of Weekly Sacred Day in Judaism, Christianity and Islam
Vildan Güven, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Yeşilyurt, Akdeniz Ü.

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 121.

Özet:

Büyük dünya dinleri arasında sayılan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da haftalık ibadet günleri olarak kutsal sayılan üç ayrı gün bulunmaktadır. Bunlar, İslam'da Cuma, Yahudilikte Cumartesi ve Hıristiyanlıkta Pazar'dır. Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar bahsi geçen günlere özgü çeşitli ayin ve ibadetler yapmak ve belirli yasaklar uygulamak suretiyle bu günlerin kendileri açısından kutsallığını ortaya koymaktadırlar. Bu çalışmanın temel konusunu teşkil eden kısım ise kutsal sayılan bu günlerin ortaya çıkışı yani kökenidir. Daha açık bir şekilde ifade edilecek olursa her dince farklı olan ve kutsallıklar atfedilen bu günlerin tarihi arka planlarında neler yattığı, nasıl ve neden ortaya çıktığı, niçin bu günlerin seçildiği gibi sorulara cevap aramaktır. Çalışma, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın haftalık kutsal toplanma günleri sayılan Cumartesi, Pazar ve Cuma günlerinin ortaya çıkışının tarihi bir arka planının olduğu ön kabulü ile başlamaktadır. Bu günlerin kutsal sayılmasında ve özel olarak bu günlerin seçilmesinde, dini verilerin yanı sıra tarihi olayların ve dış etkilerin de olduğunun varsayılması çalışmanın temel hipotezini teşkil etmektedir. Çalışma içerisinde, Dinler Tarihi biliminin araştırma metotlarından deskriptif, hermenötik ve fenomenolojik metottan faydalanılmıştır. Kaynak olarak ise Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam dininin kutsal kitaplarına ilaveten konuyla ilgili kaleme alınmış yazılı ve basılı eserlerden, ayrıca elektronik kaynaklardan ve internet kaynaklarından istifade edilmiştir. Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam, Kutsal Gün, Cuma, Cumartesi, Pazar.

Abstract:

In Judaism, Christianity and Islam, which are among the major world religions, there are three separate weekly prayer days that are considered sacred. These are Friday in Islam, Saturday in Judaism and Sunday in Christianity. Jews, Christians and Muslims reveal the sacredness of these days by performing various specific rituals and prayers and by imposing certain prohibitions to these days. The main subject of this study is the emergence, in other words, the origin, of these sacred days. If it is need to be expressed more clearly, the study searches for an answer to some questions about these days that belong to different religious and that are attributed sanctity to each of them: what their backgrounds are, how and

why they are turned out and why they are choosen. This study begins with the historical background's presupposition of the emergence of Friday, Saturday and Sunday, which are considered the weekly holy gathering days of Islam, Judaism and Christianity respectively. The basic hypothesis of the study is to assume that there are historical events and external influences as well as religious background in the fact that these days are considered sacred and specially selected days. In the study, descriptive, hermeneutic and phenomenological methods , which are among the research methods of the History of Religions, have been used . As resources, in addition to the holy books of Christianity, Islam and Judaism, written and printed works written on the subject and electronic resources and internet resources were used. Keywords: Judaism, Christianity , Islam, Holy Day, Friday, Saturday, Sunday.

Mukayeseli Çalışmalar

Kitab-1 Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Eşcinsellik

Homosexuality in the Bible and Quran

Kevser Ölmez, Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Güç, Uludağ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 103.

Özet:

Bu tez çalışmasının amacı, Kitab-1 Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de bulunan eşcinsellikle ilgili ayetleri incelemektir. Bu tezde, üç ilahi dinin kitaplarında eşcinsellik için neler söylendiği ve İslam, Yahudilik ve Hıristiyanlığa inanan insanların kendi kutsal kitaplarından elde edilmiş ayet ve cümlelere bakarak bu konu hakkında bilgi edinmeleri amaçlanmıştır. Birinci bölümde eşcinsellikle ilgili temel kavramlar verilmiş ve tanımlanmış, ardından eşcinselliğin nedenleri ve tarihteki varlığı özet şekilde incelenmiştir. İkinci bölümde Kitab-1 Mukaddes içerisindeki cümleler ve tefsirleri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde ise, eşcinsellikle ilgili Kur'an ayetleri ve tefsirleri incelenmiştir. Neticede, eşcinselliğin üç ilahi dinin kutsal kitaplarında da yasaklandığı tespit edilmiştir.

Abstract:

The aim of this study is to examine verses about homosexuality found in the Bible and Quran. In this thesis, to reveal what is said about homosexuality in the scriptures of the three divine religions and it is intended for people who believe in Islam, Judaism, Christianity to get information about this topic from verses. In the first part, basic concepts were defined about homosexuality after that we briefly examined the reasons why homosexuality and its history. In the second part, we explained the verses and their commentaries in the bible. In the third part, we examined the verses and their commentaries about homosexuality in the Quran. It is concluded that homosexuality is forbidden in the bible and the Quran.

Mukayeseli Çalışmalar

Hinduizm ve Budizm'de Cenaze Ritüeli

Funeral Ritual in Hinduism and Buddhism

Raziye Betül Dikmen, Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Katar, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 109.

Özet:

Her canlı gibi ölümlü bir varlık olan insan, tarih ve tarih öncesinin bilinen bütün zamanlarından beri ölümü anlamlandırmaya çalışmıştır. Dinler insanın ölüm ve ölüm ötesine dair bu anlam arayışına çeşitli açıklamalar getirmiş, bu husustaki anlayışlara öncülük etmiştir. Dinler ölüm ve ölüm ötesine bir anlam yükleyerek hem ölümü hem de yaşanan hayatı anlamlı hale getirmiştir. Dinler bu yaklaşımla ölümü bir son olarak kabul etmemiş ve onu yeni bir hayatın başlangıcı kabul ederek bu yeni hayatın başlangıcı olan cenaze törenlerine çeşitli anlamlar yüklemiştir. Bu çalışmada dinlerin yeni olana başlamak için gerekli olduğunu kabul ettikleri ve geride kalanların ölen kişi adına yapmakla yükümlü oldukları cenaze törenleri Hinduizm ve Budizm çerçevesinde ele alınarak incelenmiştir. Çalışmamızın giriş kısmında cenaze ritüellerinin bütün insanlık için önemini ve değerini ortaya koymak adına antik ve yaşayan dinlerde uygulanmış ve uygulanmakta olan cenaze törenleri kısaca ele alınarak başlanmıştır. Tezimizin ana konusu olan cenaze ritüelleri, ceset ortadan kaldırma yöntemleri, ölüm nedeniyle var olduğuna inanılan ritüel kirlilik ve yas dönemleri, Hinduizm'de genel bir çerçevede ele alınmış, çok geniş bir coğrafya ve farklı kültürlere mensup halklar arasında yayılmış olan Budizm'de ise konu Tibet ve Japon Budizm'indeki cenaze törenleriyle sınırlı tutulmuştur.

Abstract:

Human as a mortal creature like every living being, has tried to make sense of death since all known times of history and prehistory. Religions have brought various explanations to human's seeking for meaning of death and beyond, and pioneered the understandings in this regard. Religions have made both death and life meaningful by ascribing a meaning to death and beyond death. With this approach, religions did not perceive death as an end and accepted it as the beginning of a new life and attributed various meanings to funeral ceremonies, which are the beginning of this new life. In this study, the funeral ceremonies that religions accept as necessary to start the new one and relatives of the deceased are obliged to perform on behalf of the deceased were examined within the framework of Hinduism and Buddhism. In the introduction part of our study, in order to reveal the importance and value of funeral rituals for all humanity, the funeral ceremonies that were applied and practiced in ancient and living

religions were briefly discussed. Funeral rituals, which are the main subject of our thesis, corpse removal methods, ritual pollution and mourning periods believed to exist due to death were discussed in a general framework under the scope of Hinduism, and in Buddhism, which is very common among many people from a wide geography and different cultures, the subject has been limited to the funeral rites of Tibetan and Japanese Buddhism and was discussed in this extent.

Mukayeseli Çalışmalar

Roger Garaudy'nin İslam'a ve Diğer Dinlere Bakışı

Roger Garaudy's Views of Islam and Other Religions

Büşra Şahin, Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü , Yüksek Lisans, 2021, sayfa 242.

Özet:

Fransız asıllı felsefe profesörü Roger Garaudy'nin İslam'a ve diğer dinlere bakışını ele alan bu tez, giriş, dört ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde tezin konusu, amacı, metodu ve kaynakları, ayrıca Garaudy'nin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde düşünürün Yerel Afrika inanışları, İran dini Zerdüştilik, Çin dinleri Konfüçyanizm ve Taoizm ile Hint dinleri Hinduizm ve Budizm üzerine değerlendirmeleri, ikinci bölümde Yahudilik ve Hristiyanlık hakkında verdiği bilgi ve yorumlar sunulmuştur. Bir Hristiyan inanırı iken sonradan Müslüman olan düşünürün İslam dinine bakışı, üçüncü bölümde konu edilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde Garaudy'nin dinler arası mukayeseleri, din anlayışı, genel tespit ve değerlendirmeleri, din ve iletişim temelli ""medeniyetler diyalogu"" önerisi ve İslam'ı kabul sürecine yer verilmiştir. Sonuç bölümünde Garaudy'nin görüşleri değerlendirilerek mevzuya dair çıkarımlar sunulmuştur. Anahtar Kelimeler: Garaudy, dinler, İslam, medeniyet.

Abstract:

This thesis, which deals with the perspective of French philosophy professor Roger Garaudy on Islam and other religions, consists of an introduction, four main chapters and conclusions. In the introduction part, information about the subject, purpose, method and sources of the thesis, as well as Garaudy's life is given. In the first part, the thinker's evaluations on Native African beliefs, Iranian religion Zoroastrianism, Chinese religions Confucianism and Taoism, and Indian religions Hinduism and Buddhism, and in the second part, his information and comments on Judaism and Christianity are presented. The view of the thinker, who became a Muslim while he was a Christian believer, on the religion of Islam is discussed in the third chapter. Finally, in the fourth chapter, Garaudy's inter-religious comparisons, his understanding of religion, his general determinations and evaluations, his proposal for a ""dialogue of civilizations"" based on religion and communication, and his process of accepting Islam are included. In the conclusion part, conclusions about the subject are presented by evaluating Garaudy's views. Key Words: Garaudy, religions, Islam, civilization.

Mukayeseli Çalışmalar

Yahudilikteki Mesih İnancı ile Ehl-i Sünnetteki Mehdi İnancının Karşılaştırılması

The Comparison of the Belief of Messiah in Judaism and the Belief of the Mahdi in the ahl al-Sunnah

Yusuf Taşdemir, Danışmanı: Doç. Dr. İsmail Başaran, Iğdır Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 158.

Özet:

Kurtarıcı İnancı bazı istisnalar dışında bütün dinlerde görülmektedir. Çalışmamızda Yahudilikteki Ehl-i Sünnet'teki kurtarıcı inancının karşılaştırması yapılmıştır. Bu inançlarda kurtarıcı kavramının bazı yönleriyle birbirine benzediği ve bazı yönleriyle birbirinden farklı olduğu görülmüştür. Yahudilikte, Davud oğlu Mesih kurtarıcı olarak beklenirken, Ehl-i Sünnet'te ise Hz. Muhammed'in (sav) Ehl-i Beyti'nden gelecek olan Mehdi kurtarıcı olarak beklenmektedir. Kurtarıcı inancına Yahudiliğe ve Ehl-i Sünnet'e mensup bir çok mezhep, cemaat ve din adamı inanmış, kutsal kaynakları din adamları dayanak göstererek bu inancı savunmuştur. Tarihi süreç içerisinde büyük sıkıntıya maruz kalan Yahudiler kurtarıcının geleceği inancıyla ayakta kalmış, günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yahudilikte ve Ehl-i Sünnet'te kendilerinin Mesih ve Mehdi olduklarını iddia eden insanlar çıkmıştır. Bu insanlar toplumda var olan kurtarıcı inancını harekete geçirerek bazen devletler kurup bazen de devletleri yıkan bir güç olmuştur. Yahudilik ile Ehl-i Sünnet'e mensup insanların dünyaya olan bakış açılarını bir bakıma Mesih ve Mehdi'nin temsil ettiği görülmektedir.

Abstract:

The belief in the Savior in seen all religions with some exceptions. In our study, the savior belief in Judaism and Ahl Al-Sunnah was compared. In these beliefs, it has been observed that the concept of savior is both similar and different from each other in some aspects. In Judaism, while the noble Messiah of David was awaited as the savior, in the Ahl al-Sunnah, The Mahdi, who will come from the Ahl al-Bayt of our Prophet, is excepted as the savior. Many sects, communities and ecclesiastics believed in the savior belief in Judaism and Ahl al-Sunnah, and defended this belief by basing that on holy sources. The Jews, who have been exposed to great difficulties throughout the historical process, have survived with the belief that the savior will come, and have survived until today. There have been a lot of people claiming to be the Messiah/Mahdi in Judaism and Ahl Sunnah. These people, by activating the belief of savior in society, have

become a force that sometimes establishes and sometimes destrous states. It is seen that the viewpoint of Jewish and Ahl al-Sunnah is represented by the Messiah and Mahdi in a way.

Paganizm

Iustinus Martyr'in Birinci Apologia'sı Kapsamında Pagan Düşünce

The Pagan Thought in the Iustinus Martyr's First Apology

Mert Aysoysal, Danışmanı: Doç. Dr. Zafer Duygu, İbn Haldun Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 90.

Özet:

Bu tez, 2'nci yüzyılın önde gelen kilise babalarından Iustinus Martyr'in (y.100-y.165) pagan inanç sistemini ele alış biçimini ve bu inanç sistemine karşı argümanlarını, onun Birinci Apologia isimli eseri özelinde incelemeyi amaçlamaktadır. Teorik çerçeve kapsamında çalışma üç ana bölüm altında sınıflandırılmıştır. Birinci bölüm, ""Bir Kilise Babası olarak Iustinus Martyr"" ismini taşımakta olup, burada, Iustinus Martyr'in yaşamına dair bilgi verilmiş ve onun Hıristiyanlığı benimseme süreci görece detaylandırılmıştır. İkinci bölüm, ""Apologia'nın Tanımı ve Önemi"" başlığını taşımakta olup ""apologia"" ve ""apolojist"" gibi kavramları tanımlama ve bunların literatürdeki kullanımlarını okura aktarma amacı ve ayrıca apologia türünün önemini vurgulama hedefi öncelenmektedir. Üçüncü ana kısım, ""Iustinus Martyr'in Birinci Apologia Eserinde Paganizmi Ele Alışı ve Ona Yönelik Eleştirileri"" başlığını taşımaktadır. Bu kısım, başlıktan da anlaşılacağı üzere tezin odak noktasını oluşturmaktadır. Bu itibarla burada, Iustinus'un Birinci Apologia'sında paganizmin ele alınış biçimi esas iskeleti oluşturmak kaydıyla beş ayrı kısım yer almaktadır. İlk kısımda, Iustinus Martyr'in, pagan inanç sistemindeki tanrı anlayışı hakkındaki eleştirileri ele alınacaktır, ayrıca, onun, pagan tanrıları ile iblisleri mukayese eden satırları ve pagan halkın bu tanrılara yönelik ibadetlerine ilişkin analizleri incelenecektir. İkinci kısımda, Iustinus Martyr'in başta Pagan filozof Plat'n olmak üzere filozofları, felsefeyi ve logos kavramını ele alış üzerine durulacaktır. Logos kavramı, yazarın İsa Mesih'i ""logos'un vücuda gelmiş hâli"" olarak tanımlamasından dolayı ayrıca önemlidir. Üçüncü kısımda, Iustinus Martyr'in, Hristiyanların, Roma İmparatorluğu'nun siyasi otoritesine başkaldırma gibi bir niyete sahip olmadıklarına dair görüşleri yer bulacaktır. Dördüncü kısımda, Iustinus Martyr'in Paganların adalet anlayışından ve konu Hristiyanlık olunca Paganların sergilediğini öne sürdüğü tutumlardan yakınması yer alacaktır. Beşinci ve son kısımda ise Iustinus Martyr'in, Iuppiter'in oğulları, Mercurius, Perseus ve Asklepios gibi pagan karakterler üzerinden Hristiyanlık ile Paganizm arasındaki etkileşime dikkat çeken satırları analiz edilecektir. Sonuç itibarıyla, Iustinus Martyr'in Birinci Apologia isimli eseri, Hristiyanlığın erken dönem literatürü ve batı reddiye geleneği özelinde oldukça önemli bir eserdir. Tez çalışmamız da bu bağlamda Roma Dünyası'nda 2'nci yüzyılda Paganizm'in

ne olduğuna ya da nasıl anlaşıldığına dair Hristiyan bakış açısını yansıtan söz konusu esere yönelik bir incelemedir.

Abstract:

This thesis aims to examine the way Iustinus Martyr (c.100-c.165), one of the leading church fathers of the 2nd century, approached the pagan belief system and his arguments against this belief system, in his work titled First Apologia. Within the theoretical framework, the study is classified under three main sections. The first chapter is titled "Justinus Martyr as a Church Father", where information about the life of Justinus Martyr is given and his conversion to Christianity is relatively detailed. The second chapter is titled "Definition and Importance of Apologia" and aims to define concepts such as "apologia" and "apologist" and to convey their use in the literature to the reader, as well as to emphasize the importance of the type of apologia. The third main part is titled "Iustinus Martyr's Treatment of Paganism in His First Apologia and His Criticisms". As the title suggests, this part is the focus of the thesis. In this respect, there are five separate parts here, provided that the way paganism is handled in the First Apologia of Iustinus forms the main point. In the first part, Iustinus Martyr's criticisms about the understanding of god in the pagan belief system will be discussed, In addition, his lines comparing pagan gods and demons and his analysis of the pagan people's worship of these gods will be examined. In the second part, Iustinus Martyr's handling of philosophers, philosophy and the concept of logos, especially the Pagan philosopher Plat'n, will be emphasized. The concept of logos is also important because the author describes Jesus Christ as "the incarnation of logos". In the third part, Iustinus Martyr's views that Christians did not have any intention of rebelling against the political authority of the Roman Empire will take place. In the fourth part, Iustinus Martyr's complaint about the Pagans' understanding of justice and the attitudes he claims to be exhibited by the Pagans when it comes to Christianity will take place. In the fifth and last part, the lines of Iustinus Martyr that draw attention to the interaction between Christianity and Paganism through pagan characters such as the sons of Iuppiter, Mercurius, Perseus and Asklepios will be analyzed. As a result, Iustinus Martyr's First Apologia is a very important work in terms of early Christian literature and western rejection tradition. In this context, our thesis is an examination of the work in question, which reflects the Christian perspective on what Paganism was or how it was understood in the Roman World in the 2nd century.

Sihizm

Sihizm'in Hint Dinlerinden Farklı Yanları ve İslam ile Benzer Yönleri

Different Aspects of Sikhism from Indian Religions and Similar Aspects to Islam

Hamdullah Demirel, Danışmanı: Doç. Dr. İsmail Başaran, Iğdır Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü , Yüksek Lisans, 2021, sayfa 129.

Özet:

Dünya üzerindeki dinler ticaret, eğitim, savaş ve din adamlarının seyahatleri gibi sebeplerle birbirlerini etkilemektedir. Özellikle günümüzde gelişen teknoloji sayesinde dinlerin birbirini etkilemesi daha da kolaylaşmıştır. Çalışmamızda Sihizm'in Hint dinlerinden farklı yanları ve İslam ile benzer yönleri ortaya koyulmuştur. Sihizm'in Hinduizm ve İslam'dan bazı inanç ve akideleri aldığı görülmüştür. Müslümanlar ilk dönemlerden itibaren Hindistan bölgesine dini tebliğ çalışmaları yapmışlardır. Yapılan bu tebliğ çalışmaları Hindistan'da bulunan diğer din mensuplarını etkilemiştir. İslam'ın Hindistan'da yayılmasında en büyük pay tasavvufi şahsiyetlere aittir. Hindistan'da yaşayan insanlar İslam'ın birçok alanda mükemmel yönlerini görmüşlerdir. Bu insanlar gelenek-görenek ve eski inançlarından tam kopamamışlardır. Kurucusu Guru Nanak olan Sihizm, İslam ve Hinduizm karışımı senkretik bir dindir. Nanak, Hinduizm'e inanan bir ailede dünyaya gelmiş ancak Hinduizm'in uygulamalarına tepki göstermiştir. Senkretik bir din olarak ortaya çıkan Sihizm, İslam ve diğer Hint dinlerinin arasında kalmış insanlara hitap etmiştir. Sihizm, İslam'ın en önemli iman esaslarından biri olan tevhid inancını benimsemiştir.

Abstract:

Religions around the world influence each other for reasons such as trade, education, war, and the travels of clergymen. Especially today, thanks to the developing technology, it is easier for religions to affect each other. In our study, different aspects of Sikhism from Indian religions and similar aspects with Islam were revealed. It has been seen that Sikhism took some beliefs and creeds from Hinduism and Islam. Muslims have carried out religious preaching studies to the Indian region since the first periods. These communiqué studies have affected the members of other religions in India. The biggest share in the spread of Islam in India belongs to Sufi personalities. People living in India have seen the excellent aspects of Islam in many areas. These people could not completely break with their traditions, customs and old beliefs. Sikhism, whose founder is Guru Nanak, is a syncretic mix of Islam and Hinduism. Nanak was born to a family that believes in Hinduism, but reacted to the practices of Hinduism. Sikhism, which emerged as a syncretic religion, appealed to people caught be-

tween Islam and other Indian religions. Sikhism has adopted the belief of oneness, one of the most important principles of faith in Islam.

Tanrıça Kültü

Ataerkil Dinler Karşısında Tanrıça Hareketi

Goddess Movement Against Patriarcal Religion

Sümeyye Artuk, Danışmanı: Prof. Dr. Kadir Albayrak, Çukurova Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 88.

Özet:

"Ataerkil Dinler Karşısında Tanrıça Hareketi" başlıklı tezin hedefi 1800'lü yılların sonunda kadın kurtuluş hareketinin yükselmesiyle birlikte ortaya çıkan feminist eleştirinin, teolojik alana taşınmasıyla başlayan ve 1970'lerde ikinci dalga feminizmin etkisi, kadınların dindeki pozisyonları ile ilgili akademik araştırmaların artması, dişi bir ilaha tapan ilk anaerkil toplulukların ortaya çıkarıldığı arkeolojik ve antropolojik çalışmaların gelişmesi ve çeşitli ruhani hareketleri bünyesine katılmasıyla ortaya çıkan Tanrıça hareketinin, ataerkil dinler karşısındaki konumunu ve modern kadın için ne ifade ettiğini araştırmaktır.

Abstract:

The aim of the dissertation "Goddess Movement Against Patriarcal Religions" is to survey the position before the patriarchal religions and the meaning for the modern woman of the Goddess movement which began with the feminist criticism's moving into the theological field that emerged in late 1800's thanks to rising of the women's liberation movement, and came in sight with the influence of the second wave feminism of 1970s, increase of the academic researches regarding the positions of women in religion, developments in archeological and anthropological studies in which the very first matriarcal communities worshipping a female deity were unearthed, and reincorporation of various spiritual movements.

Tanrıça Kültü

Bir Tarih ve Teoloji Yazım Aracı Olarak Tanrıça Kültü

The Goddess Cult as a Device for Histrography and Theology

Betül Özel Çiçek, Danışmanı: Prof. Dr. Kürşad Demirci, Marmara Ü.

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2021, sayfa 291.

Özet:

On dokuzuncu yüzyılın ortalarından yirminci yüzyılın sonuna kadar süren yaklaşık yüz elli senelik zaman diliminde Tanrıça kültü birbirinden farklı kimlikleri, amaçları ve gündemleri olan birçok kişi tarafından ele alınıp incelenmiş, bu farklı amaç ve gündemler doğrultusunda araştırılıp yeniden kurgulanmıştır. Tanrıça fikri, Tanrıça inancı ve onun dolayımında tarih öncesi anaerki düşüncesi, on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren Batı'da bir tarih ve teoloji yazım aracı olarak kullanılmıştır. Bu kullanımların sebep, imkân ve sonuçları tarihsel zemine, ele aldıkları bağlam ve niyete göre değişiklik arz etmektedir. Batı dünyasının çeşitli dönemlerinde, çeşitli bulgularla ve çeşitli ihtiyaçlara binaen Tanrıça kavramı yeniden oluşturulmaya çalışılmış, Batılı entelektüel ve akademik çevrelerde yer bulmakla kalmamış yeni bir din oluşturmak isteyenlerce de tarafından kurgulanıp savunulmuştur. Antropolojinin ilk dönemlerinde, mevcut sistemin mükemmel olduğu sonucuna varmak için üzerinde çalışılan Tanrıça kültü ve anaerki, daha sonraları ilk sosyalist ve feminist hareketlerce mevcut sistemi eleştirecek ve alternatif yaratacak bir amacın pekiştiricisi olarak kullanılmıştır. Yirminci yüzyılda yeni siyasi-dini hareketlerin oluşumu için bir zemin teşkil etmiş ve feminist dini tecrübenin akademide ve güncel hayatta varlık alanlarından biri haline gelmiştir. Varılan noktada Tanrıça kültünün bir tarih ve teoloji yazım aracı olarak kullanılmasının altında yatan ana sebeplerden birinin de meseleyi ele alan hemen herkesin önceden belirlenmiş önkabuller ile konuya yaklaşması olduğu görülmektedir. Anahtar Kelimeler: Tanrıça, Tarihöncesi Anaerki, Feminist Wicca, Teoloji, Feminist Teoloji.

Abstract:

In a period of one hundred and fifty years from the middle of the nineteenth century to the end of the twentieth century, the idea of Goddess and prehistorical matriarchy has not only been studied by many people with different identities, purposes, and agendas, but it has been reconceptualized and reconstructed in line with these different purposes and agendas. The idea of Goddess and prehistoric matriarchy has been used as a device to re-write new histories and new theologies in the West since the middle of the nineteenth century. The reasons, possibilities, and results of these

uses vary according to the historical background, context, and intention. The concept of Goddess has been tried to be reconstructed with various needs, and it has not only found a place in Western intellectual and academic circles but has also been constructed and defended by those who want to create a new understanding of religion and history. Goddess cult and matriarchy, which was studied in the early periods of anthropology to conclude that the existing patriarchal systems are the utmost point of history to be reached at, was later used by the first socialist and feminist movements as a reinforcer to criticize those existing systems and to offer alternatives. In the twentieth century, it has provided a basis for the formation of new political-religious movements and has become one of the areas of existence for feminist religious experience in academia and daily life. At this point, it is seen that one of the main reasons underlying the use of the Goddess as a tool for writing history and theology is that almost everyone who deals with the issue approaches the subject with predetermined presuppositions. Keywords: Goddess, Prehistorical Matriarchy, Feminist Wicca, Thealogy, Feminist Theology.

Yeni Dini Hareketler

Yehova'nın Şahitleri Adlı Dini Akımın İnanç ve İbadet Esasları ile Faaliyetleri

The Principles of Faith and Works and Activities of the Religious Trend of Jehovah's Witnesses

Zeynep Yıldız, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hülya Çetin, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 118.

Özet:

Tarih boyunca en çok konuşulan tartışılan konular genellikle din alanında olmuştur. Hangi dönemde olursa olsun ortaya çıkan yeni din, kendisinden önce var olan dinlerin yetersiz ya da etkisiz kaldığını iddia etmiştir. Hatta iddiasını temellendirmek amacı ile çeşitli konular üzerinden tartışmalar geliştirmiş, yeni düşünce ve söylemlerle de var olmaya çalışmıştır. ABD'de 1870 yılında ortaya çıkan ve günümüzde misyonerlik faaliyetlerini en etkin şekilde yürüten yeni dini akımlardan biri olan Yehova'nın Şahitleri de bilinen dinlerden daha farklı oldukları, insanlığa yeni bir anlayış sundukları iddiasını dile getirmiştir. 1852- 1916 yılları arasında yaşamış olan Charles Taze Russell, bu dini akımın kurucusu olarak kabul edilmektedir. Ölümünden sonraki hayatın dünyada devam edeceğini savunan bu akım, Tanrı Yehova'ya şahit olanlar dışındaki herkesin yok olacağına inanmaktadır. Çalışmamızda dünyanın birçok ülkesinde misyonerlik faaliyetleri yürüten bu senkretik dini akımın oluşumu, inanç akideleri, ibadetleri ve faaliyetleri incelenecektir. Anahtar Kelimeler: Yehova, Yehova'nın Şahitleri, İnanç, İbadet.

Abstract:

Throughout history, the most discussed topics have generally been in the field of religion. The new religion which emerged in any period claimed that the religions which existed before it were insufficient or ineffective. It's even developed discussions on various topics in order to justify its claim and tried to exist with new thoughts and discourses. Jehovah's Witnesses, one of the new religious movements that emerged in the USA in 1870 and carry out missionary activities most effectively today, have also expressed the claim that they are different from known religious and that they offer a new understanding to humanity. Charles Taze Russell, who lived between 1852 and 1916, is accepted as the founder of this religious movement. This movement, which argues that life after death will continue in the world, believes that everyone will perish except those who are witnesses to God, Jehovah. In our study, the formation of this syncretic religious movement, which carries out missionary activities in many

countries of the world, its beliefs, worship and activities will be examined.
Key Words: Jehovah, Jehovah's Witnesses, Belief, Worship.

Yeni Dini Hareketler

Yeni Dini Hareketlerde Kadın

Women in New Religions Movements

Atike Fatmanur Çakmak, Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Halit Ahmet Çiftçi,
Süleyman Demirel Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa
123.

Özet:

Yeni dindarlık formlarının tezahürü olan yeni dini hareketler asıl gelişimini XX. yüzyılda yaşamıştır. Aynı zamanda bu dönem, cinsiyet rollerinin ve kadın haklarının tartışıldığı dönem olmuştur. Yeni dini hareketlerden bazıları cinsiyet tartışmalarına çözüm sunma amacıyla ortaya çıkmıştır. Özellikle kadınlara yönelik baskıcı ve olumsuz tutumlardan bunalan kadınlar için, kadınların toplumsal statüsünü yükseltmeyi amaçlayan yeni dini hareketler cazip hale gelmiştir. Yeni dini hareketlerden bazıları kadınlar tarafından kurulmuş ve kadınlara liderlik imkânı sunmuştur. Bazıları da hareketin yönetiminde kadınlara söz hakkı tanımıştır. Yeni dini hareketlerin kadın ve erkeklere yükledikleri roller geliştirdikleri inançları doğrultusunda olmuştur. Yeni dini hareketlerden bazıları cinsiyeti kutsal alana yerleştirerek kadın veya erkeğin üstünlüğü üzerinden cinsiyet rollerini düzenlemiştir. Kadınların dini alanda ve sosyal hayatta daha çok söz sahibi ve aktif olması görüşünü savunan hareketler kadını daha ön planda tutmaktadır. Ancak gelenekten kopamayan ve ataerkil yapıda olan hareketler, daha çok kadın ve erkeğin eşitliği üzerinde durarak orta yolu bulma eğilimi göstermektedir. Yeni dini hareketlerden bazıları ise cinsiyeti kutsal alandan çıkararak cinsiyet ötesi bir tutum sergilemeyi tercih etmektedir. Gelişen teknoloji sayesinde adını sıklıkla duyuran yeni dini hareketler, inançları, pratikleri gibi pek çok konuda araştırma konusu olmaktadır. Bu araştırmada ise yeni dini hareketlerin cinsiyet tutumları, hareketlere katılmada cinsiyetin etkisi, kadın liderler, kadın ve erkeklerin hareket içindeki rolleri ve kadının misyonerlikteki etkisi konuları incelenmiştir.

Abstract:

New religious movements which are manifestation of new religiosity forms have encountered essential developments in XXth century. At the same time, this era had been the period in which gender roles and women rights have been discussed. Some of new religious movements has emerged to provide solutions for gender debates. New religious movements targeting improvement of women's social status have become conspicuous especially for women who are overwhelmed by oppressive and negative attitudes. Some of new religious movements are established by women and offered leadership opportunity to women. Some of them has

given women right to vote for management of the movement. The roles which new religious movements assigned to men and women have been in line with the belief they developed. Some of new religious movements have regulated gender roles through precedence of man or woman by positioning gender into divine space. The movements defending the idea of women to have more voice and be more active in social life placing women on the foreground. However, the movements which cannot break away the tradition, shows tendency to reach a common ground by emphasizing mostly on equality of man and woman. On the other hand, some of new religious movements prefer beyond-gender attitude by removing gender from divine space. New religious movements which are making their names frequently by the help of developing technology, are being subject of research for many topics such as their beliefs and practices. In this research, new religious movements has been investigated in terms of gender attitudes, effect of gender in participating to movement, woman leaders, roles of men and women in the movement and missionary impact of woman.

Yeni Dini Hareketler

Yeni Dini Hareketlerde İbadet ve Ritüeller

Worship and Rituals in the New Religious Movements

Zehra Bayraktar, Danışmanı: Doç. Dr. Süleyman Turan, Trabzon Ü. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 82.

Özet:

XX. yüzyılda sekülerleşme, aydınlanma, hazcılık ve rasyonelleşme gibi çeşitli sebeplerle tarih sahnesine çıkmaya başlayan Yeni Dini Hareketler'in, çeşitli boyutlarıyla akademik çalışmalara konu oldukları bilinmektedir. Özellikle YDH'lerin bünyelerinde barındırdıkları bazı ibadet ve ritüeller dikkat çekici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda ritüel ve ibadet olarak adlandırılabilir bu uygulamaların bir kısmı geleneksel dinlerden alınmakla birlikte, bir kısmı ise geleneksel dinlerde olmayan kendilerine özgü nitelikler taşıyan ritüellerden oluşmaktadır. Bunların dışında dini hayatlarında herhangi bir ritüele yer vermeyen hareketler de bulunmaktadır. Bu çalışmada dünyanın farklı coğrafyalarında ortaya çıkarak yayılan örneklerinden hareketle YDH'lerin uygulamış oldukları dine giriş törenleri, dua, mantra ve zikir okumaları, oruç, hac, kurban, yoga ve meditasyon, dini gün ve bayramlar, ad verme törenleri, evlilik uygulamaları, cenaze ve ataları anma törenleri, şifa uygulamaları ve büyü törenleri gibi temel ibadet anlayışları konu edilmektedir.

Abstract:

It is known that the New Religious Movements, which started to appear on the stage of history for various reasons such as secularization, enlightenment, hedonism and rationalization in the 20th century, have been the subject of academic studies with various dimensions. In particular, some of the worships and rituals that YDHs incorporate are striking elements. In this context, some of these practices, which can be called rituals and worship, are taken from traditional religions, while some are made up of rituals with unique characteristics that are not in traditional religions. Apart from these, there are also movements that do not include any rituals in their religious life. In this study, based on the examples that emerged and spread in different geographies of the world, the religious entrance ceremonies, prayer, mantra and dhikr readings, fasting, pilgrimage, sacrifice, yoga and meditation, religious days and holidays, naming ceremonies, marriage practices, funerals and basic understandings of worship such as funerals and commemoration of ancestors, healing practices and magic ceremonies are discussed.

Yeni Dini Hareketler

Japonya’da Bir Yeni Dini Hareket: Aum Shinrikio

A New Religious Movement in Japan: Aum Shinrikio

Zeynep Kaptan, Danışmanı: Prof. Dr. İsmail Taşpınar, Marmara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2021, sayfa 131.

Özet:

Aum Shinrikio (Şinrikio), Japonya’da son zamanlarda ortaya çıkan yeni dini hareketlerden biridir. Başlangıçta sadece bireysel kurtuluşa önem vererek yoga merkezli faaliyetlerini sürdüren Aum, daha sonra lideri Asahara Shoko’nun farklı dönemlerde farklı din ve kültürlerden öğretiler benimsemesi sonucu senkretik bir hareket halini almıştır. Bu sebeple hareketin temel öğretileri sırası ile Hinayana, Mahayana ve Tantra-Vajrayana öğretileri çerçevesinde şekillenmiştir. Ayrıca Aum’un öğretilerini ve dünya görüşünü etkilemiş olan apokaliptik inanç unsuru da hareket içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ancak Aum Shinrikio’yu diğer yeni dini hareketlerden farklı kılan ve dünya genelinde tanınmış olmasını sağlayan asıl sebep öğretileri değil, 1995 yılında Tokyo metrosunda gerçekleştirmiş olduğu sarin gazı saldırısı olmuştur. Aum Shinrikio’nun Tokyo metro saldırısı, Japonya’da din algısı ve dinlerin konumu açısından adeta bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bu çalışma, küçük bir yoga grubu olarak ortaya çıkan Aum Shinrikio’nun, terörist bir gruba dönüşme sürecini ele almayı hedeflemektedir.

Abstract:

Aum Shinrikio is one of the new religious movements in Japan. Initially, Aum continued its yoga-centered activities with emphasis on individual salvation, and later became a syncretic movement as its leader Asahara Shoko adopted teachings from different religions and cultures at different times. For this reason, the main teachings of the movement were shaped within the framework of the teachings of Hinayana, Mahayana and Tantra-Vajrayana, respectively. In addition, the apocalyptic belief element, which has influenced Aum’s teachings and worldview, has an important place in the movement. However, what makes Aum Shinrikio different from other new religious movements and makes it known worldwide is not the teachings but the sarin gas attack on the Tokyo subway in 1995. Aum Shinrikio’s attack on the Tokyo subway has been a turning point in terms of the perception of religion and the position of religions in Japan. This study aims to deal with the process which turns Aum Shinrikio from a small yoga group into a terrorist one.

Kaynakça

- Akın, Bünyamin. *Dinler Tarihi Alanında 2000-2010 Yılları Arasında Yapılan Akademik Çalışmalar*. Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Ataşağın, Galip. *Dinler Tarihi Bibliyografya Denemesi (1923-2004)*. Konya: Damla Ofset Matbaacılık, 2005.
- Ataşağın, Galip. "Türkiye'de Dinler Tarihi Çalışmaları". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/20 (2005): 203-248.
- Aydın, Mahmut. "Lisansüstü Düzeyde Verilen Dinler Tarihi Dersleri/Tezleri Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Dinler Tarihi Anabilim Dalları Koordinasyon Toplantısı (11-12 Mayıs)* 2018.
- Batuk, Cengiz. "Türkiye'de Dinler Tarihi Çalışmalarının Tarihsel Seyri". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 9/1 (2009): 71-97.
- Bozkurt, Ünsal. *Osmanlı Devletinin Son Dönemlerinde Yapılan Dinler Tarihi Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Erdem, Mustafa. "Türkiye'de Dinler Tarihi Sahasında Yapılmış Lisansüstü Tezler Üzerine Düşünceler". Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun İlim Yayma ve Eğitim Vakfı, 1992.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet. "Lisans Düzeyinde Verilen Dinler Tarihi Dersleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *Dinler Tarihi Anabilim Dalları Koordinasyon Toplantısı (11-12 Mayıs)* 2018.
- Gökkır, Bilal. *Türkiye'de Dinler Tarihi Sahasında Yapılan Çalışmalar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
- Işık, Fırat. *Cumhuriyetten Günümüze Akademisyen Dinler Tarihçilerinin Biyografisi*. Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Küçük, Abdurrahman. "Tanzimattan Günümüze Türkiye'de Dinler Tarihi". *Dinler Tarihi Araştırmaları VII*, Ankara: Dinler Tarihi Derneği Yayınları, t.y.
- Küçük, Abdurrahman. "Türkiye'de Dinler Tarihi Sahasında Yapılacak Çalışmalar Üzerine Düşünceler". Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Samsun İlim Yayma ve Eğitim Vakfı, 1992.
- Tanyu, Hikmet. "Türkiye'de Dinler Tarihinin Tarihçesi". *Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8 (1960): 109-124.
- "Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı". *Ulusal Tez Merkezi*, erişim: 10.01.2023, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.